

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Νίκος Αντεριώτης Μαρία Ξέστερνου Μαργαρίτα Σωτηρίου

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα

Ανθολόγιο

Τετράδιο Εργασιών

Α΄ Γυμνασίου

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα

Ανθολόγιο

Α΄ Γυμνασίου

Τετράδιο Εργασιών

Επιστημονική Επιτροπή Αξιολόγησης	
Συντονιστής/τρια / Αξιολογητής/τρια	Περπερίδης Παύλος Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός
Αξιολογητής/τρια	Κυλιντηρέα Ευαγγελία Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός
Αξιολογητής/τρια	Ράπτου Ευαγγελία Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός
Τεχνικός Εμπειρογνώμονας	Πλαστράς Στέφανος Πτυχιούχος Πληροφορικής
Επικουρικός Εμπειρογνώμονας	Πάλμου Λαμπρινή Διπλωματούχος τεχνολογίας γραφικών τεχνών
Υπεύθυνος/η του μαθήματος/γνωστικού αντικειμένου στο πλαίσιο της Πράξης	Βασιλική Βαρτζιώτη , Σύμβουλος Β΄ ΙΕΠ, μέλος της Επιστημονικής Ομάδας Έργου (ΕΟΕ) της Πράξης

Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή, Αξιολόγηση και Ένταξη διδακτικών βιβλίων στο Μητρώο Διδακτικών Βιβλίων και στην Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Διδακτικών Βιβλίων» με κωδικό ΟΠΣ 6010165 στο Πρόγραμμα «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή» 2021-2027

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
Σπυρίδων Δουκάκης
Πρόεδρος του Δ.Σ. του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Υπεύθυνη Πράξης
Πολυξένη Μπίλλα
Σύμβουλος Α΄ του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής
Προϊσταμένη Τμήματος Β΄ Προγραμμάτων Σπουδών και Εκπαιδευτικού Υλικού

Αναπληρώτρια Υπεύθυνη Πράξης
Άννα-Αικατερίνη Λυκούρη
Σύμβουλος Α΄ του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

**«Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης»
και το Πρόγραμμα «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή»**

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Νίκος Αντερριώτης, Μαρία Ξέστερνου, Μαργαρίτα Σωτηρίου

ΜΕΤΑΙΧΜΙΘ

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα
Ανθολόγιο

Α΄ Γυμνασίου
Τετράδιο Εργασιών

Επιστημονική υπεύθυνη

Σωτηρίου Μαργαρίτα, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Αρχαίας Ελληνικής Φιλολογίας,
Τμήμα Φιλολογίας, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου

Επιστημονική επιμέλεια – Παιδαγωγικός Σχεδιασμός,**Επιστημονική υπεύθυνη ψηφιακού εμπλουτισμού**

Ξέστερνου Μαρία, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Εφαρμογών Λογισμικού στη Διδασκαλία
Φιλολογικών μαθημάτων, Τμήμα Φιλολογίας, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου

Συγγραφείς:

Αντερριώτης Νίκος, φιλόλογος, εκπαιδευτικός Β΄/μιας εκπαίδευσης,
Ξέστερνου Μαρία, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Εφαρμογών Λογισμικού στη Διδασκαλία
Φιλολογικών μαθημάτων, Τμήμα Φιλολογίας, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου

Σχεδίαση Ψηφιακών Μαθησιακών Αντικειμένων:

Αντερριώτης Νίκος, φιλόλογος, εκπαιδευτικός Β΄/μιας εκπαίδευσης,
Ξέστερνου Μαρία, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Εφαρμογών Λογισμικού στη Διδασκαλία
Φιλολογικών μαθημάτων, Τμήμα Φιλολογίας, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου

Υλοποίηση Ψηφιακών Μαθησιακών Αντικειμένων:

Ξέστερνου Μαρία, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Εφαρμογών Λογισμικού στη Διδασκαλία
Φιλολογικών μαθημάτων, Τμήμα Φιλολογίας, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου

Σχεδιασμός και συλλογή εκπαιδευτικού υλικού:

Μεγαλοοικονόμου Ρεγγίνα, φιλόλογος, εκπαιδευτικός Β΄/μιας εκπαίδευσης,
Μπαζάνης Βασίλης, φιλόλογος, εκπαιδευτικός Β΄/μιας εκπαίδευσης,
Μποζίκας Ανάργυρος, φιλόλογος, εκπαιδευτικός Β΄/μιας εκπαίδευσης,
Πιτσογιάννη Σοφία, φιλόλογος, εκπαιδευτικός Β΄/μιας εκπαίδευσης

Επιμέλεια έκδοσης: Γονιδάκη Μαρία**Καλλιτεχνικός σχεδιασμός - Γραφιστική επιμέλεια:**

Αντύπα Μαριολένη, Λυμπεροπούλου Ουρανία

Δημιουργία εξωφύλλου: Αμζλάν Ρεντουάν**Ανάρτηση και ενσωμάτωση μεταδεδομένων ψηφιακών μαθησιακών αντικειμένων:**

Λιτσαρδοπούλου Χριστίνα

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7
ΕΝΟΤΗΤΑ 1	
Εγώ και οι Άλλοι/-ες: Ένα χελιδόνι φέρνει την άνοιξη;	9
ΕΝΟΤΗΤΑ 2	
Εγώ και οι Άλλοι/-ες: Συμβουλές ζωής	14
ΕΝΟΤΗΤΑ 3	
Εγώ και οι Άλλοι/-ες: Οι φίλοι είναι η οικογένεια που επιλέγουμε.	18
ΕΝΟΤΗΤΑ 4	
Εγώ και οι Άλλοι/-ες: Αγαπάω σημαίνει... ..	23
ΕΝΟΤΗΤΑ 5	
Εξερεύνηση: Παίζοντας με τη φαντασία (ανασκόπηση ενοτήτων 1, 2, 3, 4)	27
ΕΝΟΤΗΤΑ 6	
Εξερεύνηση: Παίζοντας με άλλους/-ες	32
ΕΝΟΤΗΤΑ 7	
Ήρωες/-ίδες και αντιήρωες/-ίδες: Περιπέτεια στην κοιλιά μιας φάλαινας.	37
ΕΝΟΤΗΤΑ 8	
Ήρωες/-ίδες και αντιήρωες/-ίδες: Ο Ηρακλής και οι Συμφαλίδες όρνιθες.	42
ΕΝΟΤΗΤΑ 9	
Ήρωες/-ίδες και αντιήρωες/-ίδες: Ο Θησέας και ο Μινώταυρος	46
ΕΝΟΤΗΤΑ 10	
Γνώση για τον κόσμο: Από φοβερή και τρομερή αλεπού έγινε πέτρα... (ανασκόπηση ενοτήτων 6, 7, 8, 9)	54
ΕΝΟΤΗΤΑ 11	
Γνώση για τον κόσμο: Τι συνάντησε ο περιηγητής; ...τὸ Ἐρέχθειον (ανασκόπηση ενοτήτων 1-10).	59

Εισαγωγή

Λίγα λόγια για το βιβλίο...

Όπως το Βιβλίο Μαθητή/Μαθήτριας, έτσι και το Τετράδιο Εργασιών εξυπηρετεί το τρίπτυχο *συνεργατική – βιωματική – διερευνητική μάθηση*, αξιοποιώντας δραστηριότητες και μέσα του γραπτού και του πολυτροπικού λόγου.

Το Τετράδιο Εργασιών που συνοδεύει το βιβλίο προσανατολίζεται στην περαιτέρω εμπέδωση των φαινομένων που διδάσκονται ανά ενότητα και εμπλουτίζεται, εκτός από ασκήσεις και συνεργατικές δραστηριότητες, με παράλληλα κείμενα από την αρχαία έως και τη νεότερη λογοτεχνία. Τα παράλληλα κείμενα, που έχουν επιλεγεί με κριτήριο την ανάδειξη της διαχρονίας της γλώσσας και κοινούς θεματικούς τόπους, δίνουν τροφή για δημιουργικό διάλογο μέσα στην τάξη, διαθεματική προσέγγιση, συνεργατικές δράσεις και δραστηριότητες δημιουργικής γραφής.

Προς αυτή την κατεύθυνση, ο/η μαθητής/μαθήτρια έχει την ευκαιρία:

A. να εξασκηθεί περαιτέρω στα αντίστοιχα φαινόμενα παραγωγής-σύνθεσης λέξεων (**Δραστηριότητες παραγωγής και σύνθεσης λέξεων**), **B.** να αναζητήσει μόνος/η ή σε συνεργασία με τους/τις συμμαθητές-τριές του/της πρόσθετες πληροφορίες για τα θέματα και τις έννοιες της ενότητας αναλαμβάνοντας το ρόλο ερευνητή/τριας ή, με αφόρμηση συγκεκριμένα στοιχεία, να συνθέσει δικά του/της πρωτότυπα κείμενα δημιουργικής γραφής (**Δραστηριότητες προσωπικής έρευνας και δημιουργικής γραφής**), **Γ.** να προσεγγίζει ερμηνευτικά, διαθεματικά και διεπιστημονικά σύντομα κείμενα που έχουν κοινή θεματική (**Δραστηριότητες ερμηνευτικής προσέγγισης**). Αυτά τα κείμενα συνοδεύονται από τις νεοελληνικές μεταφράσεις τους και αξιοποιούνται ως παράλληλα κείμενα τόσο της αρχαίας, βυζαντινής όσο και της νεότερης ελληνικής λογοτεχνίας σε ένα ευρύ χρονικό πλαίσιο, ώστε να αναδειχθεί η διαχρονία της ελληνικής γλώσσας. Εδώ ο στόχος είναι η ερμηνευτική προσέγγιση, η ανάδειξη της διαχρονίας των μηνυμάτων που «εκπέμπει» το αρχαίο κείμενο και τα οποία απασχολούν και τον σύγχρονο άνθρωπο. **Δ.** να εμβαθύνει στα φαινόμενα της γραμματικής – συντακτικού που παρουσιάζονται ανά ενότητα (**Δ. Δραστηριότητες εμβάθυνσης στα φαινόμενα της γραμματικής και του συντακτικού**). Για κάθε γραμματικό-συντακτικό φαινόμενο, αντλούνται παραδείγματα και ασκήσεις από το σύνολο των κειμένων των προηγούμενων ενοτήτων, βιβλίου και τετραδίου, έχοντας πάντα στόχο τη διατήρηση του κειμενοκεντρικού προσανατολισμού.

Το Τετράδιο Εργασιών μπορεί να χρησιμοποιηθεί κατά περίπτωση είτε για διδασκαλία μέσα στην τάξη είτε στο πλαίσιο ανάθεσης από τον/την εκπαιδευτικό συμπληρωματικής άσκησης για το σπίτι ή ανεστραμμένης τάξης.

Η συγγραφική ομάδα

ΕΝΟΤΗΤΑ

1

Εγώ και οι Άλλοι/-ες: Ένα χελιδόني φέρνει την άνοιξη;

A. Δραστηριότητες παραγωγής και σύνθεσης

1. Σημείωσε δίπλα σε κάθε λέξη αν είναι σύνθετη (Σ) ή απλή (Α).

> καρποφορία ☐	> φερέφωνο ☐
> ελπιδοφόρος ☐	> φοράδα ☐
> φορείο ☐	> προφέρω ☐
> ανυπόφορος ☐	> απορριμματοφόρο ☐
> αδιάφορος ☐	> φόρτος ☐
> φορητός ☐	> φορτίζω ☐
> φέρελπις ☐	> κατήφορος ☐
> φορτηγό ☐	

2. Σημείωσε σε ποιες από τις παρακάτω επιστήμες αξιοποιούνται οι ακόλουθοι όροι (δεν είναι απαραίτητο να επιλεγούν όλες):

ιατρική, βιολογία, οικονομία, οικολογία, αστροναυτική

όρος	επιστήμη
αιφορία	
χοληφόρος πόρος	
φοροτεχνικός	
φοροδοτικός	
φυσικός δορυφόρος	
φορέας	

Β. Δραστηριότητες προσωπικής έρευνας και δημιουργικής γραφής

1. Αν ήσουν ένας από τους επτά σοφούς της αρχαιότητας, όπως ο Χίλωνας, θα έλεγες κι εσύ τη γνώμη σου σε ερωτήσεις άλλων. Περίγραψε, λοιπόν, τη σκηνή, την ερώτησή τους (ελεύθερο θέμα) και την απάντησή σου σε ένα σύντομο κείμενο 50-100 λέξεων.
2. Εντόπισε δύο κείμενα στο διαδίκτυο στα οποία αξιοποιούνται οι λόγιες φράσεις *επί των ημερών, έργα και ημέρες, άμ' έπος άμ' έργον*. Σημείωσε τα σχετικά χωρία.

Γ. Δραστηριότητες ερμηνευτικής προσέγγισης

Παράλληλο κείμενο

Το χελιδόνισμα της Ρόδου: τα «κάλαντα» της άνοιξης

Τραγουδιούνταν για καλή τύχη από παιδιά που πήγαιναν από σπίτι σε σπίτι τον μήνα Βοηδρομιώνα (περίπου 15 Φεβρουαρίου-15 Μαρτίου), δηλαδή όταν έρχονταν τα χελιδόνια, οι προάγγελοι της άνοιξης. Στα παιδιά έδιναν γλυκίσματα, άλλα φαγώσιμα ή ακόμα και κρασί. Παρόμοια χελιδονίσματα έχουν καταγραφεί στους νεότερους χρόνους σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας, όπως το «*ήρθε, ήρθε η χελιδόνα...*».

A

ἤλθ' ἤλθε χελιδὼν
καλὰς ὥρας ἄγουσα (ἄγει)
καλοὺς ἐνιαυτούς (ἄγει),
ἐπὶ γαστέρα λευκά,
ἐπὶ νῶτα μέλαινα.[...]

(1-5) Σκόλιον – Δημοτικό τραγούδι
με θέμα τον ερχομό της άνοιξης
(PMG 848, διασκευή)

B

Ἦλθε το χελιδόνι, ἤλθε,
φέρνει τις καλοκαιριές
και χαρούμενες χρονιές,
κάτασπρη έχει την κοιλιά,
μαύρη την ουρά.

Βλ. Πύλη για την ελληνική Γλώσσα,
μτφρ. Μ. Ζ. Κοπιδάκης

- Ας δούμε και τη συνέχεια του τραγουδιού, σε μετάφραση από τον Μ. Ζ. Κοπιδάκη.

Ρίξε συκοπιταρίδα
από το αρχοντικό σου,
φέρε κύπελλο κρασί
και κανίστρι με τυρί.
Και το ξεροκόμματο,
μα και το αυγόψωμο
αγαπά το χελιδόνι.

Να του δίνουμε ή θα καλοχεριστούμε;

ΤΟ ΧΕΛΙΔΟΝΙΣΜΑ
ΤΗΣ ΡΟΔΟΥ

Αν μας δώσεις – Αν μας αρνηθείς, ησυχία δεν θα βρεις
 ή θα αρπάξουμε την πόρτα ή τ' ανώφλι της
 ή τη νοικοκυρά που 'ναι μες στο σπίτι·
 είναι μικροκαμωμένη, εύκολα σηκώνεται.
 Αν θα μας φιλοδωρήσεις, να 'ναι κάτι που αξίζει.
 Άνοιγε, άνοιγε τη θύρα στα χελιδονάκια·
 δεν είμαστε δα γέροι, είμαστε παιδιά.

- **Το Χελιδόνισμα** το τραγουδούν τα παιδιά την πρώτη μέρα του Μάρτη σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας (έχει παραλλαγές). Επισκέπτονται τα σπίτια τραγουδώντας και κρατώντας συχνά το ομοίωμα ενός χελιδονιού, για να δείξουν το τέλος του χειμώνα και τον ερχομό της άνοιξης.

Ήρθε, ήρθε χελιδόνα,
 ήρθε κι άλλη μεληδόνα,
 κάθισε και λάλησε,
 και γλυκά κελάηδησε:
 «Μάρτη, Μάρτη μου καλέ,
 και Φλεβάρη φοβερέ,
 κι αν φλεβίσεις κι αν τσικνίσεις*,
 καλοκαίρι θα μυρίσεις.
 Κι αν χιονίσεις, κι αν κακίσεις,
 πάλιν άνοιξη θ' ανθίσεις».

- Διαβάζοντας προσεκτικά το αρχαίο και το νεότερο δημοτικό τραγούδι, μπορείς να επιβεβαιώσεις ότι υπάρχει και στα δύο η ιδέα της θετικής αλλαγής που όλοι περιμένουν; Υπογράμμισε τα σχετικά χωρία.
- Παιχνίδι ρόλων:
 Συνεργατικά σε ομάδες, τραγουδήστε τα χελιδονίσματα με μία μελωδία της επιλογής σας. Αναπαραστήστε στην τάξη την επίσκεψη από σπίτι σε σπίτι και τα φιλοδωρήματα κάθε νοικοκυριού.
- Διάβασε το παρακάτω απόσπασμα από τα *Φιλοσοφικά Παραμύθια* της Γ. Βάσση (εκδ. Λιβάνη, Αθήνα 2016, σελ. 50). Ο ήρωας συνομιλεί με τον παππού του για την αξία του χρόνου. Ποιες απόψεις εκφράζονται; Επίλεξε κι εσύ ένα από τα ρητά των αρχαίων προσωκρατικών του πίνακα και δημιούργησε το δικό σου, γραπτό ή ηχογραφημένο, παραμύθι ή σχεδίασε ένα κόμικ.

* ψήνω φαγητό τόσο ώστε να «ψιλοκαεί» και να μυρίσει.

«Την Παρασκευή το απόγευμα ο Φίλιππος μίλησε με τον παππού του στο τηλέφωνο.

– Γεια σου, παπού!

– Καλώς τον, τι κάνεις, παιδί μου;

– Παπού, έχω μια εργασία για το σχολείο και θέλω τη βοήθειά σου!

– Ό,τι θέλεις. Πώς μπορώ να σε βοηθήσω;

– Πες μου πρώτα, όταν μιλούσες με τον παππού σου, γινόντουσαν πιο πλούσιοι;

– Άλλο πάλι και τούτο, είπε γελώντας ο παπούς. Τι μου θύμισες πρωί πρωί; Κάθε φορά που συζητάμε με ανθρώπους διαφορετικής ηλικίας από τη δική μας, είναι πλούτος, υπό την προϋπόθεση ότι θέλουμε πραγματικά να κουβεντιάσουμε, ότι αφήνουμε τον χρόνο να κυλήσει, ότι δεν είμαστε βιαστικοί. Ξέρεις, Φίλιππε, τον πλούτο μπορούν να τον κερδίσουν μόνο αυτοί που γνωρίζουν την αξία του χρόνου. Και όταν λέω αξία, δεν εννοώ το γνωστό σε όλους «ο χρόνος είναι χρήμα» αλλά ότι αξίζει να ξοδέψεις χρόνο σε πράγματα που ομορφαίνουν τη ζωή, όπως το να ακούσεις μια ωραία ιστορία από τα παλιά, να έρθεις σε επαφή με έναν χαμένο κόσμο, να μάθεις για θαυμαστά ή απλώς ενδιαφέροντα ζητήματα. Αλλά αυτός ο πλούτος είναι απόλαυση. Και αυτή την απόλαυση μπορούν να τη νιώσουν μόνο όσοι σέβονται τη βραδύτητα.»

Ρητά	Προσωκρατικοί φιλόσοφοι	
<i>Τὸ πολυτελέστατον ἀνάλωμα, τὸν χρόνον.</i> (Μτφρ. Το πιο πολυτίμο αγαθό, ο χρόνος που σπαταλάμε).	Ἄντιφῶν	D.K.77
<i>Φύσεως καὶ ἀσκήσεως διδασκαλία δεῖται.</i> (Μτφρ. Η διδασκαλία απαιτεί χαρακτήρα και άσκηση).	Πρωταγόρας	D.K.3
<i>Ὁ ἥλιος ἐντίθησι τῇ σελήνῃ τὸ λαμπρόν.</i> (Μτφρ. Ο ήλιος προσδίδει στη σελήνη τον φωτισμό της).	Ἄναξαγόρας	D.K.18
<i>Βίος ἀνεόρταστος μακρῇ ὁδῷ ἀπανδόκευτος.</i> (Μτφρ. Ζωή χωρίς γιορτή είναι μακρύς δρόμος χωρίς στάση σε ξενοδοχείο).	Δημόκριτος	D.K.225

Δ. Δραστηριότητες εμβάθυνσης στα φαινόμενα της γραμματικής και του συντακτικού

1. Μία γὰρ χελιδῶν ἕαρ οὐ ποιεῖ, οὐδὲ μία ἡμέρα.

Αντίγραψε την πρόταση αποδίδοντας με διαφορετικά χρώματα τα βραχύχρονα και τα μακρόχρονα φωνήεντα των λέξεων.

.....

.....

ΒΡΑΧΥΧΡΟΝΑ
ΚΑΙ
ΜΑΚΡΟΧΡΟΝΑ
ΦΩΝΗΕΝΤΑ

2. Οὔτοι ἠρώτησαν Χίλωνα τοῦτο, τίνι διαφέρουσιν οἱ πεπαιδευμένοι τῶν ἀπαιδύτων. Χίλων εἶπεν, «ἐλπίσιν ἀγαθαῖς».

Αντίγραψε μόνο τις λέξεις που έχουν διφθόγγους.

.....

.....

.....

.....

.....

3. Εντόπισε το υποκείμενο και το κατηγορημα σε κάθε στίχο από το διασκευασμένο Σκόλιον (δημοτικό τραγούδι):

ἦλθ' ἦλθε χελιδὼν

.....

καλὰς ὥρας ἄγει

.....

καλοὺς ἐνιαυτοὺς (ἄγει)

.....

4. Φτιάξε τη δική σου ακροστικίδα με αρχαίες λέξεις που θα βρεις στα κείμενα του βιβλίου και του τετραδίου. Αναζήτησε στο ΨΜΑ ΓΕΛΗ τη σημασία της λέξης που σχηματίζεται.

Γ

Ε

Λ

Η

2

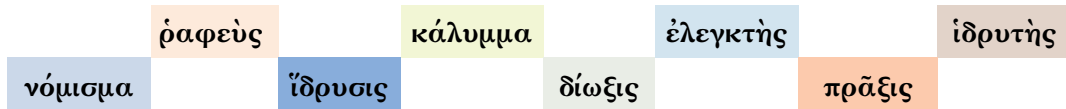
ΕΝΟΤΗΤΑ

Εγώ και οι Άλλοι/-ες: Συμβουλές ζωής

A. Δραστηριότητες παραγωγής και σύνθεσης

1. Κύκλωσε από τα παρακάτω παράγωγα, που προέρχονται από αρχαιοελληνικά ρήματα, εκείνα που δηλώνουν το πρόσωπο που ενεργεί:

2. Τι δηλώνουν οι καταλήξεις των ακόλουθων ουσιαστικών;

- > γραφεὺς
- > ἡγέτης
- > παιδευσις
- > κόσμημα
- > δικαστῆς
- > λάδος

B. Δραστηριότητες έρευνας και δημιουργικής γραφής

1. Γράψε μία σύντομη επιστολή με αποδέκτη τον εαυτό σου σε μελλοντική εποχή. Τι θα επέλεγες να του πεις; (100 λέξεις)
2. Προετοίμασε με τους/τις συμμαθητές/τριές σου μία προφορική εισήγηση σχετικά με το αν τα κείμενα του Ιωάννη Στοβαίου και του Εφραίμ του Σύρου θα συνεχίσουν να διαβάζονται στο μέλλον και εξήγησε γιατί. Μπορείτε να αξιοποιήσετε στην επιχειρηματολογία σας και αρχαία ρητά.

ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΟΜΑΔΑΣ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑ 1

.....

.....

.....

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑ 2

.....

.....

.....

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ – ΕΠΙΛΟΓΟΣ

.....

.....

3. Στο κείμενο που ακολουθεί βρες από ποια αρχαιοελληνικά ρήματα προέρχονται οι **παράγωγες λέξεις** και τι δηλώνουν (πρόσωπο που ενεργεί, ενέργεια, πάθος, κατάσταση, αποτέλεσμα ενέργειας κ.ά.) οι κατάληξες τους.

Εὐδύς μετά τήν ἀποκατάστασιν (από το ρήμα, η κατάληξη δηλώνει), τῶν πραγμάτων, ἐπί Καποδίστρια **κυβερνήτου** (από το ρήμα....., η κατάληξη δηλώνει), ἐδίδασκεν εἰς διάφορα σχολεῖα ἀνά τήν Ἑλλάδα, καί εἶχεν οὐ μικράν φήμην, ὑπό τό ὄνομα «ὁ Σωτηράκης ὁ δάσκαλος». Ἀργότερα ἀφοῦ ἐξησφάλισε τήν οἰκογένειάν του, ἐνθυμήθη τήν παλαιάν **ὑποχρέωσίν** (από το ρήμα....., η κατάληξη δηλώνει), του [...]. Ἦτον **ἀπόλαυσις** (από το ρήμα....., η κατάληξη δηλώνει), **ὄνειρον** (από το ρήμα.....), **θαῦμα** (από το ρήμα....., η κατάληξη δηλώνει).

Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, «Όνειρο στο κύμα», *Διηγήματα της Αγάπης*, εικονογράφηση Κόρδη, εκδ. Αρμός, Αθήνα 1993, σ. 61

ΟΔΗΓΟΣ
ΕΠΙΧΕΙΡΗ-
ΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ

ΟΝΕΙΡΟ
ΣΤΟ ΚΥΜΑ

4. Σημείωσε σε ποιες από τις παρακάτω επιστήμες αξιοποιούνται οι ακόλουθοι όροι: ιατρική, χημεία, νομική, οικονομία, θεολογία, αστρονομία (δεν είναι απαραίτητο να επιλεγούν όλες).

όρος	επιστήμη
αρχιερατικός	
καλοήθης όγκος	
αυτόφωτα σώματα	
δικαστικός πραγματογνώμονας	
εισπράκτορας	
μονοατομικό στοιχείο	

Γ. Δραστηριότητες ερμηνευτικής προσέγγισης

Παράλληλο κείμενο

κι άλλες συμβουλές...

κι άλλα γνωμικά...

- > Τύχη μὴ πίστευε. (Ιωάννης Στοβαίος, *Ανθολόγιον, Σωσιάδου των επτά σοφών υποθήκαι*) (3.1.173)
ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: Μην πιστεύεις στην τύχη.
- > Ποίει τὸ καλὸν καὶ ἐν ὕδατι ῥίπτει. (αρχαία παροιμία)
ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: Κάνε το καλό και ρίξ' το στον γιαλό.
- > Γλῶσσαν μίαν τοῖς ἀνθρώποις ἢ φύσις δέδωκεν, δύο δὲ ὄτα, ἵνα διπλασίονα ὦν λέγομεν, παρ' ἐτέρων ἀκούωμεν. (διασκευή, Πυθαγόρειο)
ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: Η φύση μάς έδωσε μία γλώσσα αλλά δύο αυτιά, για να ακούμε από άλλους διπλάσια από όσα λέμε.
- > [...] νομίζω δὲ δύο τὰ ἐναντιώτατα εὐβουλία εἶναι, τάχος τε καὶ ὀργήν (Θουκυδίδης, *Ιστορίαι* [3.42.1])
ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: νομίζω ότι δύο πράγματα είναι εντελώς αντίθετα με τον ορθό λογισμό: η γρηγοράδα και η οργή.
- Διαβάζοντας προσεκτικά τα αρχαία γνωμικά, επέλεξε όποιο σου φάνηκε ενδιαφέρον και δημιούργησε μία σύντομη παρουσίαση για την τάξη σου (ppt, video ή ομιλία), στην οποία να εξηγείς τη σημασία του.

Δ. Δραστηριότητες εμπάθυνας στα φαινόμενα της γραμματικής και του συντακτικού

1. Ἄρχε σεαυτοῦ. Ἐπαίνει ἀρετήν. Πρᾶττε δίκαια. Αντίγραψε το χωρίο της ενότητας βάζοντας με προσοχή τους τόνους και τα πνεύματα.

.....

.....

.....

2. Ποίει τὸ καλὸν καὶ ἐν ὕδατι ῥίπτει. Αντίγραψε το χωρίο βάζοντας με προσοχή τους τόνους και τα πνεύματα.

.....

.....

3. Αφού μελετήσεις τους κανόνες τονισμού στο Βιβλίο Μαθητή/Μαθήτριας, προσπάθησε να εξηγήσεις γιατί οι λέξεις έχουν τονιστεί με οξεία ή περισπωμένη.

- > Ποίει τὸ καλὸν καὶ ἐν ὕδατι ῥίπτει.

Ποίει

καλὸν

ὕδατι

- > Γλῶσσαν μίαν τοῖς ἀνθρώποις ἢ φύσις δέδωκεν, δύο δὲ ὦτα, ἵνα διπλασίονα ὦν λέγομεν, παρ' ἐτέρων ἀκούωμεν.

ἀνθρώποις

λέγομεν

ἐτέρων

4. Εντόπισε το υποκείμενο και το κατηγορημα σε καθεμιά από τις ακόλουθες περιόδους:

- > Γλῶσσαν μίαν τοῖς ἀνθρώποις ἢ φύσις δέδωκεν.

Υποκείμενο:

Κατηγορημα:

- > Ποίει τὸ καλὸν καὶ ἐν ὕδατι ῥίπτει.

Υποκείμενο:

Κατηγορημα:

3

ΕΝΟΤΗΤΑ

Εγώ και οι Άλλοι/-ες: Οι φίλοι είναι η οικογένεια που επιλέγουμε

A. Δραστηριότητες παραγωγής και σύνθεσης

1. Μπορείς να αναγνωρίσεις τι δηλώνουν οι παρακάτω παράγωγες λέξεις που προέρχονται από ρήματα; Για να απαντήσεις, διάβασε πάλι στις ενότητες 2 και 3 τις πληροφορίες για την παραγωγή λέξεων από ρήματα.

- > δράστης
- > δραύστης
- > πράκτωρ
- > πρακτορείον
- > αὐτοκράτωρ
- > ἀναγνωστήριον
- > προδότης
- > κριτής
- > κρίμα
- > πρᾶγμα

2. Αναζήτησε στο Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής της Πύλης για την ελληνική γλώσσα πώς παράγονται σύνθετες λέξεις με β' συνθετικό τη λέξη -φίλος, -φιλη, -φιλο. Κατάγραψε κάποιες από αυτές και ψάξε τι σημαίνουν. Τι διαπιστώνεις για τη σημασία λέξεων με συνθετικό το θέμα «φίλο-»;

.....

.....

.....

3. Μπορείς να βρεις τα ρήματα από τα οποία προέρχονται οι υπογραμμισμένες λέξεις στα ακόλουθα αρχαία ελληνικά γνωμικά και αποφθέγματα που αφορούν τη φιλία:

> *Λόγω γὰρ ἦσαν οὐκ ἔργω φίλοι.*

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: Γιατί ήταν φίλοι στα λόγια, όχι στην πράξη. (Ευριπίδης, *Άλκηστις*)

> *Ὁ φίλος καὶ ὁ ἵππος ἐν τῇ ἀνάγκῃ δοκιμάζονται.*

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: Ο φίλος και το άλογο δοκιμάζονται στην ανάγκη. (Αίσωπος, *δισσκευή*)

> *Ὅσοι προδίδουσι τοὺς φίλους, αὐτοὶ ἐν ταῖς ἐνέδραις ἐμπίπτουσι.*

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: Όσοι προδίδουν τους φίλους τους, πέφτουν οι ίδιοι στην παγίδα. (Αίσωπος, *δισσκευή*)

> *Ὅμοιος ὁμοίῳ ἀεὶ πελάζει.*

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: Ο όμοιος πλησιάζει πάντα τον όμοιο. (αρχαία παροιμία)

> *Κρίνει τοὺς φίλους ὁ καιρὸς, ὡς τὸν χρυσὸν τὸ πῦρ.*

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: Ο χρόνος κρίνει τους φίλους, όπως η φωτιά τον χρυσό. (αρχαίο γνωμικό)

> *Ὁ φίλος τὸν φίλον ἐν τοῖς κινδύνοις γινώσκει.*

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: Ο φίλος ξεχωρίζει τον φίλο του στον κίνδυνο. (αρχαιοελληνική παροιμία, *δισσκευή*)

B. Δραστηριότητες προσωπικής έρευνας και δημιουργικής γραφής

1. Διάβασε τα παραπάνω αρχαία ελληνικά γνωμικά και αποφθέγματα που αφορούν τη φιλία. Διάλεξε εκείνο που σε εκφράζει περισσότερο και δικαιολόγησε την επιλογή σου σε μία σύντομη παράγραφο.
2. Αναζήτησε στο διαδίκτυο ένα ξενόγλωσσο γνωμικό για τη φιλία και παρουσίασέ το στην τάξη εξηγώντας την επιλογή σου.
3. Αναζήτησε αντίστοιχα πρότυπα αληθινής φιλίας στην αρχαία ελληνική μυθολογία ή λογοτεχνία και δημιούργησε ένα σύντομο βίντεο-ντοκιμαντέρ ή προβολική παρουσίαση (ppt) ή ινφογράφημα (αξιοποιώντας ψηφιακά εργαλεία όπως e-me content, genial.ly, canva κ.ά.).

ΓΛΩΣΣΑΡΙ
ΤΩΝ ΓΝΩΜΙΚΩΝ

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΑ
ΓΝΩΜΙΚΑ ΦΙΛΙΑΣ

4. Ακολουθούν οι απόψεις πέντε σπουδαίων ανθρώπων για τη φιλία. Ποια από τις απόψεις αυτές σας εκφράζει περισσότερο και γιατί; Προετοιμάστε μία σύντομη προφορική ομιλία (1-2 λεπτών) με την απάντησή σας.

(α) Μην περπατάς πίσω μου, μπορεί και να μην σε οδηγήσω. Μην περπατάς μπροστά μου, μπορεί και να μην ακολουθήσω. Απλώς, περπάτα δίπλα μου και γίνε φίλος μου.

Αλμπέρ Καμύ

(β) Στη φιλία ξεχνάει κανείς τι δίνει και θυμάται τι παίρνει.

Αλέξανδρος Δουμάς

(γ) Ένας φίλος γνωρίζει ποιος είσαι, καταλαβαίνει πού ήσουν, αποδέχεται αυτό που έχεις γίνει και, ακόμα, σου επιτρέπει ευγενικά να εξελιχθείς.

Ουίλιαμ Σαίξπηρ

(δ) Ο οποιοσδήποτε μπορεί να συμπάσχει με τον πόνο ενός φίλου, αλλά χρειάζεται πολύ καλή ποιότητα για να συμμερίζεται την επιτυχία ενός φίλου.

Όσκαρ Ουάιλντ

(ε) Οι φίλοι είναι η οικογένεια που επιλέγουμε.

Τζες Σκοτ

- **Εισαγωγή στο θέμα:** το ρητό και τι σημαίνει
 - **Γιατί σας εκφράζει:** Έχει σχέση με την προσωπική σας ζωή; Τις αξίες σας; Δώστε παραδείγματα από την καθημερινότητα φιλικών σχέσεων.
5. Σημείωσε σε ποιες από τις παρακάτω επιστήμες αξιοποιούνται οι ακόλουθοι όροι: ιατρική, χημεία, βιολογία, νομική, πολιτικές επιστήμες, ψυχολογία (δεν είναι απαραίτητο να επιλεγούν όλες).

όρος	επιστήμη
οικοσύστημα	
διγλωσσία	
διπολικότητα	
σωματότυπος	
οικόσιτος	
αποικιοκρατία	

Γ. Δραστηριότητες ερμηνευτικής προσέγγισης

Ορέστης και Πυλάδης, *Δύο πραγματικοί φίλοι*

Ο Ορέστης, μετά τον φόνο του Αγαμέμνονα, μεγάλωσε μαζί με τον Πυλάδη, ο οποίος προέτρεψε τον Ορέστη να εκδικηθεί τον θάνατο του πατέρα του. Ο Πυλάδης ακολούθησε τον Ορέστη στην Ταυρίδα, για να φέρουν πίσω την Ιφιγένεια. Ο Πυλάδης συνελήφθη από τον

βασιλιά της Ταυρίδας Θόαντα και ζήτησε να θυσιαστεί αυτός αντί για τον καλύτερό του φίλο, τον Ορέστη. Ακολουθεί μία σκηνή από το έργο του τραγικού ποιητή Ευριπίδη, στην οποία διαβάζουμε τον τρόπο με τον οποίο ο Πυλάδης αντιλαμβάνεται την πραγματική φιλία.

Ευριπίδης, *Ιφιγένεια εν Ταύροις*, 672-686 (Μετάφραση Θρ. Σταύρου)

Πυλάδης: Κάτι άλλο σκέφτομαι όμως.

Ορέστης: Τι; Όταν κι άλλος τ' ακούσει, πιο καλά θα βρεις τη λύση.

Πυλάδης: Ντροπή να ζήσω, όταν εσύ πεθάνεις· μαζί σου στο ταξίδι, πρέπει νά 'ρθω μαζί σου και στον Άδη. Αλλιώς, και στο Άργος και μες στην πολυχάραδρη Φωκίδα άναντρο και δειλό θα με νομίσουν· θα κρίνουν οι πολλοί· γιατί είναι κιόλας πολλοί οι δειλοί - πως γλίτωσα και μόνος γύρισα πίσω, αφού σε πρόδωσα· ίσως πως, βλέποντας τα πάθια του σπιτιού σας, σου 'στησα ενέδρα, σου 'σκαψα το λάκκο, το θρόνο για να πάρω εγώ, σαν άντρας της αδερφής σου, μόνης κληρονόμας. Αυτά φοβούμαι, αυτά ντροπή μού φέρνουν, κι αδύνατο να μη σ' ακολουθήσω στη σφαγή, στη θανή, στο κάψιμό σου, σα φίλος.

Δραστηριότητες

1. Ποιες σκέψεις εκφράζει ο Πυλάδης στον Ορέστη σε σχέση με την απόφασή του να μην εγκαταλείψει τον φίλο του στην Ταυρίδα; Πώς νομίζεις ότι συνεχίζεται ο διάλογος των δύο φίλων; Γράψε τη συνέχεια και, αν θέλεις, δραματοποίησέ τον ανά δυάδες.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Ποια είναι τα χαρακτηριστικά του/της πραγματικού/-ής φίλου/-ης, όπως αναδεικνύονται μέσα από τα λόγια του Πυλάδη; Πώς συνδέονται με τα κείμενα της ενότητας; Συμπλήρωσε τον πίνακα με αξιολογικά επίθετα.

Χαρακτηριστικά φίλου	Λόγια Πυλάδη

Δ. Δραστηριότητες εμπάθυνσης στα φαινόμενα της γραμματικής και του συντακτικού

1. Τροποποίησε κατάλληλα τις υπογραμμισμένες λέξεις στα παρακάτω γνωμικά, ώστε να αναφέρονται στον αντίθετο αριθμό από αυτόν που βρίσκονται οι λέξεις.

> *Λόγω γὰρ ἦσαν οὐκ ἔργω φίλοι.*

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: Γιατί ήταν φίλοι στα λόγια, όχι στην πράξη. (Ευριπίδης, Άλκηστις)

> *Ὁ φίλος καὶ ὁ ἵππος ἐν τῇ ἀνάγκῃ δοκιμάζονται.*

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: Ο φίλος και το άλογο δοκιμάζονται στην ανάγκη. (Αίσωπος, Μύθοι, διασκευή)

> *Κρίνει τοὺς φίλους ὁ καιρὸς, ὡς τὸν χρυσὸν τὸ πῦρ.*

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: Ο χρόνος κρίνει τους φίλους, όπως η φωτιά τον χρυσό. (Μένανδρος)

> *Ὁ φίλος τὸν φίλον ἐν τοῖς κινδύνοις γινώσκει.*

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: Ο φίλος ξεχωρίζει τον φίλο του στους κινδύνους. (διασκευή αρχαιοελληνικής παροιμίας)

2. Στις παρακάτω προτάσεις, να υπογραμμίσεις το ρήμα και να βρεις το υποκειμένό του.

α. Ἐγὼ λέγω τὴν ἀλήθειαν.

β. Σὺ πιστεύεις τοῖς λόγοις.

γ. Τὸ σκότος γεννᾷ φόβον.

δ. Οἱ πόλεμοι φέρουσι πόνους.

ε. Οἱ ποιητὰὶ γράφουσιν ἔργα σπουδαῖα.

Εγώ και οι Άλλοι/-ες: Αγαπάω σημαίνει...

A. Δραστηριότητες παραγωγής και σύνθεσης λέξεων

■ Γράψε ουσιαστικά που παράγονται από τα ακόλουθα επίθετα.

- > μακάριος
- > μικρός
- > μέγας
- > άδοξος
- > πένης
- > πλούσιος

B. Δραστηριότητες έρευνας και δημιουργικής γραφής

1. Στο κείμενο του βιβλίου ο συγγραφέας παρουσιάζει τα χαρακτηριστικά του ανθρώπου που αγαπά. Ποιες άλλες έμπρακτες συμπεριφορές μας αποδεικνύουν ότι νιώθουμε αληθινή αγάπη; Φτιάξε ένα συννεφόλεξο με αυτές ή ηχογράφησε την άποψή σου σε ένα κείμενο 100 λέξεων περίπου.
2. Αναζητήστε συνεργατικά στο διαδίκτυο έργα τέχνης που αποδίδουν το συναίσθημα της αγάπης και παρουσιάστε τα σε μία έκθεση στην τάξη ή αναρτήστε την παρουσίασή σας στο ψηφιακό περιβάλλον της τάξης σας (eclass ή e-me).
3. Πολλές θρησκείες διαχρονικά αναδεικνύουν τη σημασία της αγάπης για τη ζωή του ανθρώπου. Συγκέντρωσε στοιχεία από όσες περισσότερες θρησκείες μπορείς που μεταφέρουν το μήνυμα της αγάπης. Σε ποια συμπεράσματα καταλήγεις;

ΓΡΑΜΜΑ
ΣΤΟΝ ΠΑΤΕΡΑ

Γ. Δραστηριότητες ερμηνευτικής προσέγγισης

Παράλληλο Κείμενο 1

Φραντς Κάφκα, *Γράμμα στον πατέρα* (απόσπασμα)

Πολυαγαπημένε πατέρα,

[...] Σου φαινόταν κάπως έτσι: Όλη σου τη ζωή δούλεψες σκληρά, θυσίασες τα πάντα για τα παιδιά σου, προπαντός για μένα, και κατά συνέπεια εγώ «έχω ζήσει στα πούπουλα», είχα την απόλυτη ελευθερία να σπουδάσω ό,τι μου έκανε κέφι, δεν υπήρχε κανένας λόγος να με απασχολεί ο βιοπορισμός, δηλαδή κανένας λόγος για να έχω οποιαδήποτε έγνοια· παρ' όλα αυτά, δεν ζήτησες να σου δείξουμε ευγνωμοσύνη, την ξέρεις εσύ την «ευγνωμοσύνη των παιδιών», τουλάχιστον, όμως, περίμενες κάποιου είδους αναγνώριση, ως ένδειξη κατανόησης· αντί γι' αυτό, εγώ κατέφευγα πάντα στο δωμάτιό μου, στα βιβλία, σε παλαβούς φίλους, σε εκκεντρικές ιδέες·

Φραντς Κάφκα, *Γράμμα στον πατέρα*, μτφρ. Βασίλης Τσαλής, Μεταίχμιο, Αθήνα 2019

Δραστηριότητες

1. Για ποιο πράγμα πιστεύεις ότι έχει μετανιώσει το πρόσωπο που γράφει το γράμμα;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Γράψε και εσύ ένα γράμμα σε κάποιο αγαπημένο πρόσωπο της οικογένειάς σου, στο οποίο θα εκφράζεις τις σκέψεις και τα συναισθήματά σου γι' αυτό το πρόσωπο (περίπου 150 λέξεις).

Παράλληλο Κείμενο 2

Σύμφωνα με το *Κατά Ματθαίον* Ευαγγέλιο, κεφ. 6:9-13*, η παρακάτω προσευχή της χριστιανικής θρησκείας παραδόθηκε από τον ίδιο τον «Κύριον» Ιησού Χριστό στους μαθητές του, εξού και ο χαρακτηρισμός «Κυριακή» (προσευχή).

Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου, γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον· καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν· καὶ μὴ εἰσενέγκης ἡμᾶς εἰς πειρασμὸν ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ.	Πατέρα μας, εσύ που είσαι στους Ουρανοί, να αγιαστεί το Όνομά σου, να έρθει η Βασιλεία σου και να γίνει το θέλημά σου στη γη όπως γίνεται και στον Ουρανό. Δώσε μας σήμερα το καθημερινό μας ψωμί και συγχώρεσε τα χρέη μας όπως τα συγχωρούμε κι εμείς σε αυτούς που χρωστάνε σε μας. Μη μας βάλεις σε πειρασμό ή δοκιμασία και κράτησε μακριά μας το κακό.
--	--

Δραστηριότητες

1. Στην Κυριακή προσευχή, οι πιστοί της χριστιανικής θρησκείας απευθύνονται στον Θεό που αντιλαμβάνονται ως πατέρα τους. Εντοπίζεις ομοιότητες με το Γράμμα του Κάφκα στον πατέρα του;

.....

.....

.....

.....

.....

2. Τι είναι αγάπη; Δημιούργησε τη δική σου ακροστιχίδα σύμφωνα με τις δικές σου απόψεις ή παίρνοντας ιδέες και από τα κείμενα του βιβλίου και του τετραδίου.

Α

Γ

Α

Π

Η

* Μία συντομευμένη και, για πολλούς μελετητές, προγενέστερη εκδοχή του κειμένου υπάρχει και στο *Κατά Λουκάν* 11.2.4.

Δ. Δραστηριότητες εμβάθυνσης στα φαινόμενα της γραμματικής και του συντακτικού

1. Συμπλήρωσε τα κενά με τον κατάλληλο τύπο του ρήματος εἰμί και των προσωπικών αντωνυμιών α' και β' προσώπου:

- > Σὺ (ρήμα) πιστὸς φίλος.
- > (αντωνυμία) ἐσμὲν μαθηταὶ καὶ ὑμεῖς (ρήμα) φίλοι.
- > Σάμος (ρήμα) νῆσος.
- > Ὁ οἶκος λαμπρὸς (ρήμα).

2. Μετάφερε τα υπογραμμισμένα ρήματα των προτάσεων στον άλλο αριθμό, κάνοντας τις απαραίτητες αλλαγές και στις προσωπικές αντωνυμίες και τα ονόματα που είναι υποκείμενά τους. Στη συνέχεια, γράψε τα απαρέμφατα και τις μετοχές ενεστώτα των ρημάτων που περιέχουν οι προτάσεις.

> Ἡμεῖς σπουδάζομεν περὶ ἀγάπης.

.....

> Ὑμεῖς ὀδεύετε πρὸς τὴν Μακεδονίαν.

.....

> Ἐγὼ κελεύω τοὺς στρατιώτας.

.....

> Σὺ φυτεύεις ἐν τοῖς ἀγροῖς σῖτον.

.....

> Οὐκ ἀποκρύπτω τὴν ἀλήθειαν.

.....

3. Χαρακτήρισε τις προτάσεις που ακολουθούν, ανάλογα με τους όρους που περιλαμβάνουν.

> Ἐγὼ εἰμί γεωργός.

.....

> Λέγω τὴν ἀλήθειαν.

.....

> Ἐγὼ καὶ σὺ ἐσμὲν γεωργοί.

.....

> Λέγω μόνον τὴν ἀλήθειαν.

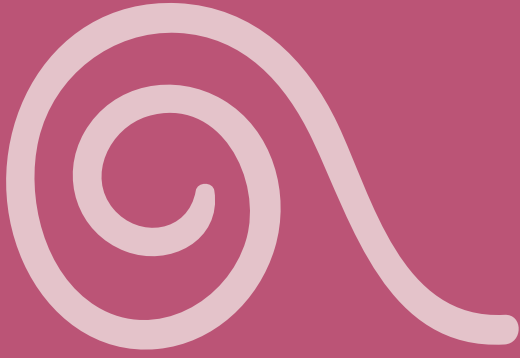
.....

> Οἱ Ἀθηναῖοι πολῖται σοφοὶ ἐνομίζοντο.

.....

ΔΩΜΑΤΙΟ
ΔΙΑΦΥΤΗΣ-
ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ:
ΟΡΙΣΤΙΚΗ,
ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ,
ΜΕΤΟΧΗ

ΕΝΟΤΗΤΑ

5

Εξερεύνηση: Παίζοντας με τη φαντασία

(ανασκόπηση ενοτήτων 1, 2, 3, 4)

A. Δραστηριότητες παραγωγής και σύνθεσης λέξεων

1. **ΑΝΤΙΓΡΑΦΗ:** προσέχοντας τον τονισμό και τα πνεύματα, αντίγραψε το κείμενο του Πλουτάρχου.

Ὁ Ἀγησίλαος ἐστὶ φιλότεκνος διαφερόντως.

Καὶ γὰρ περὶ ἐκείνου οἱ Λακεδαιμόνιοι λέγουσι τοῦτο.

Κάλαμον περιβαίνει ὥσπερ ἵππον ἐν τῷ οἴκῳ.

Καὶ συμπαίζει τοῖς τέκνοις πολλάκις.

Φίλος τις ποτε εἶδεν τοῦτον καὶ εἶπεν:

«Σύ, Ἀγησίλαε, παίζεις;».

Τότε καὶ ὁ Ἀγησίλαος παρεκάλεσε μηδενὶ φράσαι,

πρὶν ἂν καὶ αὐτὸς πατὴρ παίδων γένηται.

2. Το κείμενο του Πλουτάρχου στο βιβλίο έχει ρήματα και επίθετα από τα οποία παράγονται λέξεις που χρησιμοποιούμε μέχρι σήμερα, όπως οι παρακάτω.

- Μπορείς να τα εντοπίσεις στο κείμενο;
- Τι δηλώνουν οι παρακάτω παράγωγες λέξεις με βάση την κατάληξή τους;

■ **λόγος**

Προέρχεται από το ρήμα

και δηλώνει

■ **φράση**

Προέρχεται από το ρήμα

και δηλώνει

■ **βήμα**

Προέρχεται από το ρήμα

και δηλώνει

■ **λεξιπενία**

Προέρχεται από το ρήμα

και δηλώνει

■ **γόνος**

Προέρχεται από το ρήμα

και δηλώνει

■ **προσκλητήριο(ν)**

Προέρχεται από το ρήμα

και δηλώνει

■ **βάθρο(ν)**

Προέρχεται από το ρήμα

και δηλώνει

■ **φιλία**

Προέρχεται από το ρήμα

και δηλώνει

Β. Δραστηριότητες έρευνας και δημιουργικής γραφής

1. Στο κείμενο της ενότητας ο συγγραφέας παρουσιάζει ένα χαρακτηριστικό συμβάν από την ιδιωτική ζωή ενός δημόσιου προσώπου, το οποίο αναδεικνύει τον χαρακτήρα του και τον γονεϊκό του ρόλο. Διάλεξε ένα ιστορικό πρόσωπο και δημιούργησε με τη φαντασία σου ένα περιστατικό της ιδιωτικής του/της ζωής με τα παιδιά του/της. Μπορείς να ζωγραφίσεις, να δημιουργήσεις κολάζ, να γράψεις σύντομο κείμενο ή σενάριο ή να ηχογραφήσεις ή να κάνεις ένα ψηφιακό κόμικ.
2. Αναζητήστε συνεργατικά στο διαδίκτυο έργα τέχνης (πίνακες, μουσικά έργα, ταινίες ή άλλο) διαφόρων εποχών που αναφέρονται στην προσωπική ή οικογενειακή ζωή ιστορικών προσώπων. Αναρτήστε την παρουσίασή σας στο ψηφιακό περιβάλλον της τάξης σας (eclass ή e-me).
3. Πόσο σημαντικό είναι να περνά κάποιος/-α δημιουργικά χρόνο με τους αγαπημένους του/της ανθρώπους; Προετοίμασε μία σύντομη ομιλία σου 2-3 λεπτών στην οποία να αξιοποιείς όσα αναφέρονται για τον Αγησίλαο στο κείμενο του Πλουτάρχου ή και άλλα παρόμοια περιστατικά που έχεις εντοπίσει.

Γ. Δραστηριότητες ερμηνευτικής προσέγγισης

Παράλληλο κείμενο 1

Παιχνίδια του μυαλού

Πως τότε βρέθηκαν λέει τα παιχνίδια και με τα ζάρια και με τα κότσια και με την μπάλα, κι όλα τα άλλα είδη παιχνιδιών, εκτός από τους πεσσούς·	ἐξευρεθῆναι δὴ ὧν τότε καὶ τῶν κύβων καὶ τῶν ἀστραγάλων καὶ τῆς σφαίρης καὶ τῶν ἄλλων πασῶν παιγνιῶν τὰ εἶδεα, πλὴν πεσσῶν·
γιατί αυτών την ανακάλυψη δεν τη θέλουν δική τους οι Λυδοί.	τούτων γὰρ ὧν τὴν ἐξεύρεσιν οὐκ οἰκηιοῦνται Λυδοί.
Πως βρήκαν λέει και εφάρμοσαν την εξής λύση, για να αντιμετωπίσουν την πείνα τους:	ποιέειν δὲ ὧδε πρὸς τὸν λιμὸν ἐξευρόντας·
τη μια μέρα έπαιζαν από το πρωί ως το βράδυ για να ξεχνούν την πείνα τους, την άλλη σταματούσαν το παιχνίδι κι έτρωγαν·	τὴν μὲν ἐτέρην τῶν ἡμερῶν παίζειν πᾶσαν, ἵνα δὴ μὴ ζητέοιεν σιτία, τὴν δὲ ἐτέρην σιτέεσθαι παυομένους τῶν παιγνιῶν.
μ' αυτόν τον τρόπο πέρασαν δεκαοχτώ ολόκληρα χρόνια.	τοιούτῳ τρόπῳ διάγειν ἐπ' ἔτεα δυῶν δέοντα εἴκοσι.

Ηρόδοτος, *Ιστορίαι*, 1.93.3-4, μετάφραση εκδ. Γκοβόστη

Δραστηριότητες

1. Ποια παιχνίδια έπαιζαν οι Λυδοί σύμφωνα με τον Ηρόδοτο; Πώς το παιχνίδι τούς βοήθησε;

.....

.....

.....

.....

.....

2. Πιστεύεις ότι το παιχνίδι έχει τόση επίδραση στον άνθρωπο; Δώσε παραδείγματα από το παρελθόν και το παρόν.

.....

.....

.....

.....

.....

Παράλληλο κείμενο 2

Το παιδικό παιχνίδι (απόσπασμα)

Ο λογοτέχνης Γ. Βιζυηνός σπούδασε ψυχολογία και παιδαγωγική στη Γερμανία, όπου συνέγραψε μία διδακτορική διατριβή με τίτλο «Το παιδικό παιχνίδι». Στο απόσπασμα που ακολουθεί αναφέρεται στο παιχνίδι της φαντασίας.

Τὴν ἐπικοινωνία τῶν παιδιῶν μέ τή φύση καί τὴν προσωποποίηση τῶν ἀψύχων πραγμάτων, τὴν ὀνομάζουν ὁμως σήμερα παιγνίδι, εἰδικά παιγνίδι τῆς φαντασίας. [...] Καί ἂν ὑπάρχει μιά ἀνθρώπινη δραστηριότητα, τὴν ὁποία χαρακτηρίζει κανεῖς καί στούς ἐνηλίκους τόσο ευχαρίστως μέ τό ὄνομα τοῦ παιχνιδιοῦ, αὐτή εἶναι ἡ δραστηριότητα τῆς φαντασίας.

Γεώργιος Βιζυηνός, *Το παιδικό παιχνίδι* (απόσπασμα), διατριβή, εκδ. Κυριακίδη, Αθήνα 1881, σελ. 114

Δραστηριότητες

1. Ο Βιζυηνός ήταν Έλληνας λογοτέχνης αλλά και επιστήμονας. Στο απόσπασμα εξηγεί τι ονομάζεται *παιχνίδι της φαντασίας* και αναφέρει τις ηλικίες που επιδίδονται σ' αυτό. Προσπάθησε να δημιουργήσεις τον δικό σου ορισμό στη νέα ελληνική γλώσσα αξιοποιώντας τις πληροφορίες του Βιζυηνού.

- **Ξεκίνα κάπως έτσι:**

Παιχνίδι φαντασίας ονομάζεται

- **Πρόσθεσε επίσης:**

Παίζουν με τη φαντασία οι και

2. Ας δημιουργήσουμε ένα παιχνίδι φαντασίας με άψυχα πράγματα (περίπου 150 λέξεις). Όπως τα παιδιά από την αρχαιότητα έπαιζαν «αλογάκι» με ένα καλάμι, ας επινοήσουμε ένα παιχνίδι. Παρατήρησε τα αντικείμενα του σπιτιού σου. Διάλεξε ένα και δώσε του με τη φαντασία σου μια ιδιότητα. Ζωγράφισε ή περιγράψε το αντικείμενο και τον τρόπο με τον οποίο θα παίξεις με αυτό.

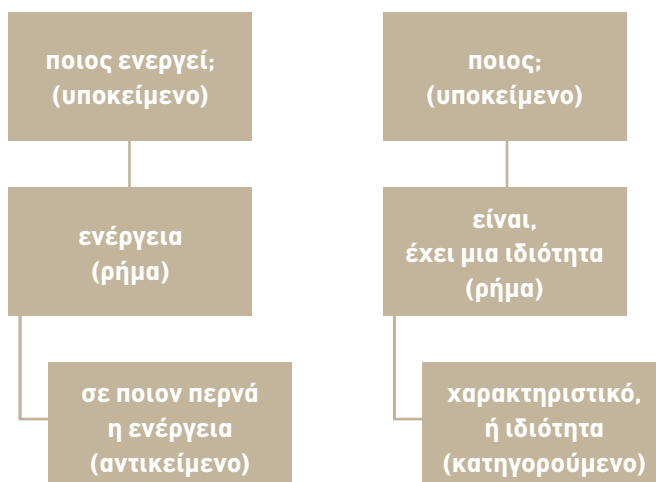
Δ. Δραστηριότητες εμπάθυνας στα φαινόμενα της γραμματικής και του συντακτικού

1. Η γλώσσα μας γραφόταν με πολυτονικό σύστημα μέχρι το 1982, όταν καταργήθηκε με νόμο. Όπως είδες, ο Βιζυηνός το 1881 έγραφε σε πολυτονικό. Μπορείς να δικαιολογήσεις την επιλογή του τόνου (γιατί υπάρχει οξεία και γιατί περισπωμένη) στις παρακάτω λέξεις του κειμένου;

- παιδιῶν
- προσωποποίηση
- ὅμως
- σήμερα
- ἐνηλίκους
- τόσο
- ὄνομα
- παιχνιδιοῦ
- εἶναι
- δραστηριότητα

2. Σχεδίασε εννοιολογικούς χάρτες για κάθε πρόταση του παρακάτω κειμένου, ώστε να δείξεις ποια είναι τα ρήματα και ποιες οι λέξεις που δείχνουν ποιος/-α/-ο ενεργεί ή ποιοι/-ες/-α ενεργούν (υποκείμενο) και σε ποιον/-α/-ο ή ποιους/-ες/-α περνά η ενέργεια (αντικείμενο) ή την ιδιότητα που αποδίδεται μέσω του ρήματος.

Ὁ βίος τῶν νέων ἐστὶ μεστὸς μαθημάτων. Πέμπουσι γὰρ οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς υἱοὺς αὐτῶν πρὸς τοὺς διδασκάλους. Ἐν τοῖς διδασκαλείοις οἱ νέοι μανθάνουσιν πολλὰ παρὰ τῶν διδασκάλων, ἐν δὲ τοῖς γυμνασίοις τὰ ἑαυτῶν σώματα γυμνάζουσιν. Οἱ νεανίσκοι τοὺς διδασκάλους καὶ τοὺς παιδοτρίβας στέργουσι. Γινώσκουσι γὰρ ὅτι πικραὶ μὲν αἱ ῥίζαι τῆς παιδείας εἰσὶν, οἱ δὲ καρποὶ καλοὶ.

ΝΟΜΟΣ
ΓΙΑ ΤΟ
ΠΟΛΥΤΟΝΙΚΟ

ΔΕΝΑΡΟ-
ΓΡΑΜΜΑΤΑ

6

ΕΝΟΤΗΤΑ

Εξερεύνηση:

Παίζοντας με άλλους/-ες

A. Δραστηριότητες παραγωγής και σύνθεσης λέξεων

■ Μπορείς να αναγνωρίσεις από ποιες αρχαίες λέξεις προέρχονται τα επίθετα;

- φυγὰς
- νομὰς
- ἀφανῆς
- ἀρχικὸς
- δηλωτικὸς
- ἐριστικὸς
- μάχιμος
- ἐλεήμων
- σωτήριος
- δραστήριος
- θαλάσσιος
- οὐράνιος
- πάτριος
- ἀγοραῖος
- ἀναγκαῖος
- σπουδαῖος
- ὠραῖος

- δεῖος
- Εὐκλείδειος
- κύκνειος
- γελοῖος
- φυσικὸς
- κριθῖνος
- λίθινος

B. Δραστηριότητες προσωπικής έρευνας και δημιουργικής γραφής

1. Αναζητήστε συνεργατικά σε ψηφιακές συλλογές μουσείων και αποθετηρίων απεικονίσεις σκηνών από παιχνίδια παιδιών στην αρχαιότητα και το Βυζάντιο. Στη συνέχεια, δημιουργήστε μία παρουσίαση-έκθεση με τα ευρήματά σας.
2. Συντάξτε ένα άρθρο σε ιστολόγιο ή δημιουργήστε ένα podcast (ηχητική εκπομπή) με θέμα την παρουσία και την αξία του παιχνιδιού στην αρχαιότητα και σήμερα.
3. Φτιάξτε μμιδία με τις εικόνες. Τι λένε τα παιδιά που παίζουν;

Παιδιά παίζοντας στην ύπαιθρο (*Children at Play in the Open*), Lancret, Nicolas – National Gallery of Denmark, Denmark - CC0. Πηγή: europeana.eu

4. Σημείωσε σε ποιες από τις παρακάτω επιστήμες αξιοποιούνται οι ακόλουθοι όροι: ιατρική, ψυχολογία, πολιτικές επιστήμες, θεατρολογία, εγκληματολογία, οικονομία (δεν είναι απαραίτητο να επιλεγούν όλες)

όρος	επιστήμη
αρχετυπικός	
αρχαιρεσίες	
φυλακή	
δρώμενο	
δράστης	

Γ. Δραστηριότητες ερμηνευτικής προσέγγισης

Παράλληλο κείμενο 1

Η Ζαριά

Στην τραγωδία *Επτά επί Θήβας*, ο Αισχύλος βάζει τον ήρωα Ετεοκλή να ετοιμάζεται για μια μονομαχία με τον Μελάνιππο και να σχολιάζει την πιθανή έκβασή της ως εξής:

[...] ἔργον δ' ἐν κύβοις Ἄρης κρινεῖ.

[...] το τέλος βέβαια ο Ἄρης θα κρίνει με τα ζάρια του.

Αισχύλος, *Επτά επί Θήβας* (στ. 414), Μετάφραση Ι.Ν. Γρυπάρη, ΚΕΓ, Θεσσαλονίκη 2015

Παράλληλο κείμενο 2

Αἰὼν παῖς ἐστὶ παίζων πεσσεύων· παιδὸς ἡ βασιλείη.

Ηράκλειτος, 52

Η διάρκεια της ανθρώπινης ζωής είναι παιδί που παίζει μια παρτίδα με πεσσούς (πούλια) · του παιδιού είναι η νίκη.

(Μετάφραση της συγγραφικής ομάδας)

Δραστηριότητες

1. Πώς συνδέεται η Ζαριά με την έκβαση της μάχης; Χρησιμοποιούμε σήμερα με μεταφορική σημασία το παιχνίδι των ζαριών; Γράψε μια τέτοια περίπτωση.

.....

.....

.....

.....

2. Πώς συνδέεται νοηματικά το κείμενο με τα υπόλοιπα κείμενα της ενότητας 6;

.....

.....

Παράλληλο κείμενο 3

ΕΡΩΣ ΗΡΩΣ

Στο διήγημά του Έρωσ ήρωσ, ο Παπαδιαμάντης αναφέρεται στον ανεκπλήρωτο έρωτα ενός νέου για την παιδική του αγάπη, την Αρχόντω. Κάνοντας μια αναδρομή στα παιδικά τους χρόνια, ο ήρωας θυμάται τα παιχνίδια των κοριτσιών στο νησί της Σκιάθου.

Κι αὐτὸς ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὸν μικρὸν αὐλόγυρον ἤκουε τοὺς ψιθυρισμοὺς καὶ τὰ κορασιώδη καμώματα κ' ἐκολλοῦσε τὸ μάτι του στὴν χαρασμίδα τῆς πόρτας, διὰ νὰ ἰδῆ, ὅπου τὴν εἶχαν μανδαλωμένη ἀπὸ μέσα, κλείσασαι αὐτὸν ἔξω αἱ σκληραὶ καὶ τρυφεραὶ καὶ φίλαντοι. Καὶ ἄλλοτε ἡ Ἀρχόντω ἔπαιζεν ἐνώπιόν του τὸ «ἀνέβα μῆλο- κατέβα κίτρο» καὶ αὐτὸς ἔχασκε βλέπων καὶ ἐφλέγετο ν' ἀρπάξῃ μὲ τὰ δόντια τὸ πορτοκάλι, καθὼς ἀνέβαινε εἰς τὸ ὕψος καὶ κατέβαινε εἰς τὸ λευκὸν χεράκι τῆς φιλοπαιγμονος μικρᾶς. Καὶ ἄλλοτε πάλι ἔπαιζαν οἱ δύο τους «τὸν δείχτην» ὅπου ἦτον μία ἀπλή κόκκινη κλωστή, μεταβαλλομένη τεχνηέντως εἰς τὴν χεῖρα τῆς μικρᾶς πότε εἰς πριόνι πότε εἰς καράβι, πότε εἰς τραπέζι, [...] Καὶ πάλιν ἄλλοτε ἔπαιζαν, ἐκείνη μὲ τὰ δύο χέρια της, αὐτὸς μὲ τὸ ἐν δακτύλον του, τὸ «δῶ' μ' φωτίτσα -ἔλα παραπανίτσα», ὅποτε καθὼς ἀνέβαινε μὲ τὸ δάκτυλόν του εἰς τὸ τελευταῖον σκαλοπάτι, τὸ σκυλί τὸ ὁποῖον ἐνήδρευεν ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὰς δύο παλάμας της, ὅπου παρίστων οἰκίαν, καὶ τὰ συνημμένα δάκτυλά της σκάλαν τὸν ἔπιανε καὶ τὸν ἐδάγκανε καὶ τὸν κυνηγοῦσε, γαῦ! γαῦ! Ὡ τῆς ἀδῶας παιδιᾶς, ὅπου εἶναι κρίμα νὰ μὴν εἶναί τις ἀκόμη παιδί διὰ νὰ παίξῃ!

Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, «Έρωσ Ἡρωσ», *Διηγήματα της Αγάπης*, εκδ. Αρμός, Αθήνα 1993, σελ. 43

Δραστηριότητες

1. Ο Α. Παπαδιαμάντης έγραψε το διήγημά του, όταν ακόμη η ελληνική γλώσσα είχε αρκετά στοιχεία της αρχαίας ελληνικής. Μπορείς να εντοπίσεις λέξεις ή καταλήξεις ή άλλα στοιχεία;

.....

.....

.....

2. Παιχνίδι ρόλων: χωριστείτε σε ομάδες και αναζητήστε λαογραφικές πληροφορίες στο διαδίκτυο ή τη βιβλιοθήκη, για να παίξετε τα παραδοσιακά παιχνίδια όπως αποτυπώνονται στο κείμενο. Οι κοινωνικές αντιλήψεις της εποχής διέφεραν από τη δική μας ακόμη και στο παιχνίδι. Εντοπίσατε τέτοια σημεία;

3. Πώς συνδέεται νοηματικά το κείμενο με τα υπόλοιπα κείμενα της ενότητας 6 του βιβλίου;

.....

.....

ΓΥΜΝΑΣΙΟ:
ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ

Δ. Δραστηριότητες εμπάθυνας στα φαινόμενα της γραμματικής και του συντακτικού

1. Οι παρακάτω προτάσεις των κειμένων που έχουμε συναντήσει έως σήμερα αναφέρονται σε ενέργειες που γίνονται τώρα. Πώς θα άλλαζαν τα ρήματα και οι μετοχές, αν αναφερόμασταν στο μέλλον, την *ἐπαύριον* (αυριανή μέρα), για παράδειγμα:

- Οὗτος πιστεύει τοῖς φίλοις.

Τὴν ἐπαύριον,

- Καὶ γὰρ περὶ ἐκείνου οἱ Λακεδαιμόνιοι λέγουσι τοῦτο.

Τὴν ἐπαύριον,

- Συμπαίξει τοῖς τέκνοις.

Τὴν ἐπαύριον,

2. Αντιστοίχισε κάθε τύπο της δεικτικής αντωνυμίας με τα εικονίδια που τον δηλώνουν:

οὗτος, αὕτη, τοῦτο, οὗτοι, αὗται, ταῦτα

.....

.....

.....

.....

.....

3. Παρατήρησε τις καταλήξεις και τα γένη των ουσιαστικών: πρόσεξε αν είναι α' ή β' κλίσης. Πώς θα αποδοθούν στον πληθυντικό αριθμό; Στη συνέχεια, αφού επιλέξεις τρία πρωτόκλιτα ουσιαστικά, να γράψεις στο τετράδιό σου τις πλάγιες πτώσεις τους (γενική, δοτική, αιτιατική) στον ενικό και στον πληθυντικό αριθμό.

• ὁ δῆμος	• ἡ ἔλαφος	• τό μνημεῖον	• ἡ θάλασσα	• ἡ τράπεζα
• ὁ δεσπότης	• ὁ ναὸς	• ἡ ἀνάγκη	• ὁ στρατιώτης	• ὁ κριτῆς
• ὁ ταμίας	• ἡ ἀγάπη	• ἡ τιμὴ	• ἡ ἡμέρα	

4. Στις ακόλουθες προτάσεις, να μεταφέρεις τα ρήματα στην οριστική του μέλλοντα.

- Σὺ φυλάττεις τοὺς νόμους.
- Οἱ διδάσκαλοι παιδεύουσι τοὺς παῖδας.
- Ἐμεῖς δύομεν τοῖς θεοῖς.
- Ὁ στρατηγὸς σπεύδει εἰς τὸ πεδῖον.
- Ἡ ἀδικία βλάπτει τὴν πολιτείαν.

Ἡρωες/-ίδες και αντιήρωες/-ίδες: Περιπέτεια στην κοιλιά μιας φάλαινας

A. Δραστηριότητες παραγωγής και σύνθεσης λέξεων

1. Συμπλήρωσε την ακροστιχίδα με παράγωγα ρηματικά επίθετα σε -τος (-η) (-ον) ή -τέος (-τέα) (-τέον) για να σχηματιστεί στα αρχαία ελληνικά η λέξη που σημαίνει: αυτός που μπορεί να διδαχθεί.

— (αυτή που πρέπει να διδαχθεί)

Ι

Δ

— (αυτό που πρέπει να αγωνιστεί)

— (αυτός που μπορεί να κινηθεί)

— (αυτό που μπορεί να τυλιχθεί)

— (αυτή που πρέπει να ορισθεί)

— (αυτό που πρέπει να σημειωθεί)

2. Αντιστοίχισε τα τρικατάληκτα και δικατάληκτα επίθετα με τις καταλήξεις ανάλογα με τα γένη τους.

ὁ φαιδρὸς

(ῶ) λιθίνη

τῷ ἀφρόνῳ

τῶν ἀγίων

τῇ γενναίᾳ

τὸ ἀγαθὸν

• Αρσενικά σε **-ος**

A • Θηλυκά σε **-α**

• Ουδέτερα σε **-ον**

• Αρσενικά και θηλυκά σε **-ος**

B • Ουδέτερα σε **-ον**

• Αρσενικά σε **-ος**

Γ • Θηλυκά σε **-η**

• Ουδέτερα σε **-ον**

B. Δραστηριότητες προσωπικής έρευνας και δημιουργικής γραφής

1. «Ο αγαπημένος μου ήρωας είχε μια περιπέτεια σε ένα παράξενο μέρος...». Αξιοποιώντας λέξεις από τις οικογένειες λέξεων της ενότητας, δημιούργησε μία αφήγηση ή έναν διάλογο με πρωταγωνιστή τον αγαπημένο σου ήρωα ή την αγαπημένη σου ηρωίδα. (100 λέξεις)

• οικία, οικόπεδο, οικοδομή, ενοικιάζω, ενοικιαστήριο, ενοικιοστάσιο, ενοικίαση, ενοίκιο, ένοικος, οικολογία, οικοσύστημα, οικιακός, οικόσιτος, οικείος, ανοίκειος, οικιακά

• φυτό, φύση, φυσιολογικός, φυτικός, φυτολόγιο

• πόλη, πολιτικό, πολίτης, πολιτικός, πολίτευμα, αντιπολίτευση, συμπολίτευση

2. Αναζητήστε συνεργατικά και άλλους μύθους στην αρχαία ελληνική μυθολογία με θαλασσινές περιπέτειες που ενέπνευσαν σύγχρονες μορφές τέχνης (θέατρο, λογοτεχνία, κινηματογράφο, όπερα κ.ά.). Παρουσιάστε τα σε μια προβολική παρουσίαση ή δημιουργήστε ένα σύντομο βίντεο. Μπορείτε να συμπεράνετε, με βάση τα ευρήματά σας, αν η περιπέτεια είναι δημοφιλής στους θεατές και στις θεάτριες;

ΕΝΑΣ ΜΥΘΟΣ
ΘΑΛΑΣΣΙΝΗΣ
ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑΣ

Γ. Δραστηριότητες ερμηνευτικής προσέγγισης

Παράλληλο κείμενο

Η περιπέτεια με τα κύματα

Το μέγα κύμα, σπάζοντας φοβερό πάνω στις ξέρες,
βόγκαε και ξερνούσε, σκεπάζοντας τα πάντα μ' αλισάχνη.
Λιμάνια ανύπαρκτα, των караβιών οι κόλποι ανύπαρκτοι·
υπήρχαν μόνο κάβοι απόκρημνοι, γκρεμοί και βράχοι.
Τότε του λύθηκαν τα γόνατα, λύγισε κι η καρδιά του,
βαρυγκομώντας ο Οδυσσέας μόνος του μιλούσε
λέγοντας στην περήφανη ψυχή του:

«Τώρα τι γίνεται. Αφού ο Δίας ανέλπιστα μου δίνει
να δω στεριά, και μπόρεσα να φτάσω εδώ, μέσα από τόσα κύματα,
δεν βλέπω μέρος πουθενά να καταφύγω, που να με βγάλει
από την αφρισμένη θάλασσα.

Έξω μονάχα βράχοι μυτεροί και γύρω τους βρυχάται το κύμα πολυτάραχο· [...]
κι είναι από κάτω το νερό βαθύ, δεν γίνεται να στηριχτείς
στα πόδια και να σταθείς για να ξεφύγεις το κακό.

Αν πάω να βγω, φοβάμαι μήπως και μ' αναρπάξει το μεγάλο κύμα
και με συντρίψει πάνω σε γρανιτένιο βράχο –
τότε κι η ορμή μου πάει χαμένη.

Αν πάλι πω πως κολυμπώ ένα γύρο, μήπως και βρω κάπως
απάνεμο ακρογιάλι ή και λιμάνι αυτής της θάλασσας, τρέμω
μην και με παρασύρει η αντάρα πάλι στο ψαροτρόφο πέλαγο [...].

Ή κι ένας δαίμονας από τα βάθη της θαλάσσης στείλει
να με σπαράξει κάποιο κήτος [...].

Καλά τον ξέρω τον θυμό του Κοσμοσειστή, το μένος του εναντίον μου [...]»
Κι όπως ακόμη μες στα φρένα και τον νου του ανακινούσε τέτοιες σκέψεις,
μεγάλο κύμα τον παρέσυρε, τον έριξε στα βράχια της ακτής.
Τότε τις σάρκες του θα ξέσχιζε, τα κόκαλά του θα συντρίβονταν,
αν η θεά Αθηνά, τα μάτια λάμποντας, δεν έδινε τη φώτισή της·
μαζεύοντας τη δύναμή του, και με τα δυο του χέρια
πιάστηκε απ' τον βράχο, κι εκεί κρατήθηκε στενάζοντας
ώσπου το κύμα πέρασε.

Κι αν γλίτωσε έτσι, όμως το κύμα, πίσω γυρίζοντας ορμητικό,
τον έπληξε και τον επέταξε μακριά, ξανά τον πήγε στα βαθιά. [...]
Θα 'ταν κι αυτό απρόβλεπτος χαμός του δύστιχου Οδυσσέα,
αν πάλι η Αθηνά, τα μάτια λάμποντας, δεν έδινε τη φώτισή της·
κατόρθωσε ν' αναδυθεί απ' το κύμα που έσπαζε στη στεριά,
έστριψε προς τα έξω και λοξά κολύπησε, κοιτάζοντας
μη χάσει τη στεριά απ' τα μάτια του, μήπως και βρει
κάπως απάνεμο ακρογιάλι ή και λιμάνι αυτής της θάλασσας.

Όμηρος, *Οδύσσεια*, Ραψωδία ε, 402-440, μετάφραση ΚΕΓ

Η ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑ
ΜΕ ΤΑ ΚΥΜΑΤΑ

Δραστηριότητες

1. Η θαλάσσια περιπέτειά του γεννά στον Οδυσσέα συναισθήματα φόβου και απελπισίας, αλλά, διατηρώντας τον ηρωισμό του, συνεχίζει να αγωνίζεται. Ζωγράφισε ή φτιάξε ένα κολλάζ ή αναζήτησε παρόμοια έργα τέχνης με τις εικόνες που προκαλούν δέος στον ήρωα. Παρουσίασε τες σε μία φυσική έκθεση στον χώρο της τάξης ή ψηφιακή έκθεση στην εκπαιδευτική πλατφόρμα.
2. Γιατί ο ήρωας αυτός του Ομήρου ενέπνευσε μεταγενέστερους συγγραφείς, όπως ο Ν. Καζαντζάκης, ο Κ.Π. Καβάφης, ο Ι. Καμπανέλλης, και άλλους Έλληνες και ξένους καλλιτέχνες, άνδρες και γυναίκες; Δες και το υλικό στο ψηφιακό αρχείο.
.....
.....
.....
3. Σύγκρινε τις περιπέτειες των ηρώων στη θάλασσα, όπως περιγράφονται στα κείμενα του Λουκιανού (*Άληθῆ Διηγήματα* 1. 31) και του Ομήρου (*Οδύσσεια*, Ραψωδία ε, 402-440). Τι σου έκανε περισσότερο εντύπωση;
4. Αν η μορφή του Οδυσσέα μπορούσε να λειτουργήσει ως σύμβολο στην εποχή μας, ποια χαρακτηριστικά του ήρωα θα ξεχώριζες; Συμπλήρωσε τον πίνακα λαμβάνοντας υπόψη τις συνθήκες και τις ανάγκες της εποχής μας για πρότυπα.

Χαρακτηριστικά του ήρωα**Κοινωνικές συνθήκες και ανάγκες**

Χαρακτηριστικά του ήρωα	Κοινωνικές συνθήκες και ανάγκες

Δ. Δραστηριότητες εμβάθυνσης στα φαινόμενα της γραμματικής και του συντακτικού

1. Οι παρακάτω προτάσεις των κειμένων που έχουμε συναντήσει έως σήμερα αναφέρονται σε ενέργειες που γίνονται τώρα. Πώς θα άλλαζαν τα ρήματα αν αναφερόμασταν στο παρελθόν για ενέργειες που είχαν διάρκεια, καθ' ὅλον τὸ πρότερον ἔτος (σε όλη την προηγούμενη χρονιά), για παράδειγμα;
 - Οὔτος πιστεύει τοῖς φίλοις.
Καθ' ὅλον τὸ πρότερον ἔτος,
.....

- Καὶ γὰρ περὶ ἐκείνου οἱ Λακεδαιμόνιοι λέγουσι τοῦτο.
Καθ' ὅλον τὸ πρότερον ἔτος,
.....
- Συμπαίξει τοῖς τέκνοις.
Καθ' ὅλον τὸ πρότερον ἔτος,
.....
- Οὗτοι ἠρώτησαν Χίλωνα τοῦτο, τίνα διαφέρουσιν οἱ πεπαιδευμένοι τῶν ἀπαιδευτῶν.
Καθ' ὅλον τὸ πρότερον ἔτος, οὗτοι ἠρώτων Χίλωνα τοῦτο
.....
- [...] νομίζω δὲ δύο τὰ ἐναντιώτατα εὐβουλία εἶναι, τάχος τε καὶ ὀργήν.
Καθ' ὅλον τὸ πρότερον ἔτος,
.....
- Ταῦτα πάντα καλά ἐστι.
Καθ' ὅλον τὸ πρότερον ἔτος,
.....
- Φίλος πιστός ἐστι κῆπος.
Καθ' ὅλον τὸ πρότερον ἔτος,
.....

2. Συμπλήρωσε τον παρακάτω πίνακα αναγνωρίζοντας τα γραμματικά μέρη των ρηματικών τύπων που βρίσκονται στον παρατατικό.

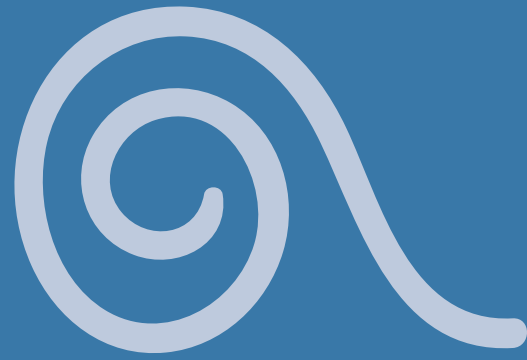
Ρηματικοί τύποι	Πρόθεση	Αύξηση	Θέμα	Θεματικός χαρακτήρας	Κατάληξη
εἰσέφερον					
συνέλεγες					
ἐνέκρινε					
ἐπετρέπομεν					
συνῆγον					
ἐξέλεγον					

3. Στις παρακάτω προτάσεις, να συμπληρώσεις τα κενά με τον σωστό τύπο του επιθέτου που βρίσκεται στην παρένθεση.

- α. Τὰ ἔργα τῶν νομοθετῶν ἐστίν. (σοφός, σοφή, σοφόν)
 β. Ἐν τῇ νήσῳ ἄνθρωποι οὐκ οἰκοῦσιν. (ἄγονος, ἄγονος, ἄγονον)
 γ. Οἱ δικασταὶ εἰσίν. (δίκαιος, δικαία, δίκαιον)
 δ. Οὐκ ἐστι βέλτιον δῶρον τοῦ φίλου. (πιστός, πιστή, πιστόν)
 ε. Αἱ ἀφηγήσεις περὶ τοῦ Ὀμήρου εἰσίν. (ἄφθονος, ἄφθονος, ἄφθονον)

8

ΕΝΟΤΗΤΑ

Ἡρωες/-ίδες και αντιήρωες/-ίδες: Ο Ηρακλής και οι Στυμφαλίδες όρνιθες

A. Δραστηριότητες παραγωγής και σύνθεσης

1. Να σχηματίσεις ρήματα που προέρχονται από τα παρακάτω ονόματα.

- > άρπαγή
- > δόξα
- > παῖς
- > βαρὺς
- > ἄθλος

2. Αναζήτησε στο Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής της Πύλης για την ελληνική γλώσσα πώς παράγονται σύνθετες λέξεις με β´ συνθετικό το ρήμα φεύγω.

- Σημείωσε κάποιες και γράψε τι σημαίνουν.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ΛΕΞΙΚΟ
ΤΗΣ ΚΟΙΝΗΣ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

3. Να γράψεις τα ονόματα από τα οποία παράγονται τα ακόλουθα ρήματα:

- > νοσῶ
- > δερμαίνω
- > ἀριστεύω
- > πορεύομαι
- > ἀγορεύω
- > μαρτυρῶ
- > εὐεργετῶ
- > ἀγγέλλω

B. Δραστηριότητες προσωπικής έρευνας και δημιουργικής γραφής

1. Αναζήτησε μύθους που αφορούν άλλους ήρωες και ηρωίδες της αρχαίας ελληνικής μυθολογίας. Διάλεξε εκείνον/-η που σε εντυπωσιάζει περισσότερο και δικαιολόγησε την επιλογή σου σε μία σύντομη παράγραφο.
2. Αναζήτησε στο διαδίκτυο έναν ήρωα ή μια ηρωίδα από τη μυθολογία άλλων πολιτισμών και παρουσίασέ τον/την στην τάξη, εξηγώντας την επιλογή σου.
3. α. Να αποτυπώσεις σε σκίτσο τη σκηνή που ο Ηρακλής διώχνει τις Στυμφαλίδες όρνιθες από τη λίμνη.
β. Αφού συγκεντρώσετε όλα τα σκίτσα της τάξης, παρουσιάστε τα σε μία συλλογική φυσική ή ψηφιακή έκθεση.
4. Αναζήτησε στο διαδίκτυο πίνακες ζωγραφικής ή αναπαραστάσεις στους οποίους πρωταγωνιστεί ο Ηρακλής. Πώς παρουσιάζεται σε αυτά; Ποια επιπλέον στοιχεία φαντάζεσαι ότι θα μπορούσε να έχει;

Γ. Δραστηριότητες ερμηνευτικής προσέγγισης

Στυμφαλίδες όρνιθες: μια άλλη εκδοχή του άθλου του Ηρακλή

Ο Ηρακλής, αφού πήρε διαταγή να διώξει τα πουλιά από τη λίμνη της Στυμφαλίας, εύκολα εκτέλεσε τον άθλο με την τέχνη και την επινοητικότητά του.	Ὁ δ' Ἡρακλῆς πρόσταγμα λαβὼν τὰς ἐκ τῆς Στυμφαλίδος λίμνης ὄρνιθας ἐξελάσαι, τέχνη καὶ ἐπινοία ῥαδίως συνετέλεσε τὸν ἄθλον.
Γιατί, όπως φαίνεται, πετούσε ψηλά αναρίθμητο σμήνος πουλιών και κατέστρεφε τους καρπούς στη γύρω περιοχή.	ἐπεπόλασε γάρ, ὡς ἔοικεν, ὄρνιθων πλῆθος ἀμύθητον, καὶ τοὺς ἐν τῇ πλησίον χώρα καρποὺς ἐλυμαίνετο.
Και επειδή ήταν αδύνατον να νικηθούν τα πουλιά λόγω του υπερβολικού αριθμού τους, χρειάζοταν ένα έξυπνο τέχνασμα.	βία μὲν οὖν ἀδύνατον ἦν χειρώσασθαι τὰ ζῷα διὰ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ πλήθους, φιλοτέχνου δ' ἐπινοίας ἢ πρᾶξις προσεδεῖτο.
Γι' αυτό ακριβώς, αφού κατασκεύασε χάλκινα κρόταλα και προκαλώντας φοβερό θόρυβο με αυτά, φόβιζε τα πουλιά.	διόπερ κατασκευάσας χαλκῆν πλαταγῆν, καὶ διὰ ταύτης ἐξαίσιον κατασκευάζων ψόφον, ἐξεφόβει τὰ ζῷα,
Με τον συνεχή θόρυβο εύκολα ο Ηρακλής καθάρισε τη λίμνη.	καὶ πέρασ τῇ συνεχείᾳ τοῦ κρότου ῥαδίως ἐκπολιορκήσας καθαρὰν ἐποίησε τὴν λίμνην.

Διόδωρος Σικελιώτης 4.12.3, διασκευασμένη μετάφραση της συγγραφικής ομάδας

Δραστηριότητες

1. Γιατί έπρεπε ο Ηρακλής να απομακρύνει τα πουλιά από τη λίμνη;

.....

.....

.....

.....

.....

2. Αφού ξαναδιαβάσεις το κείμενο της Ενότητας 8, να εντοπίσεις ομοιότητες και διαφορές στον τρόπο παρουσίασης του έκτου άθλου του Ηρακλή ανάμεσα στους δύο συγγραφείς.

.....

.....

.....

.....

.....

Δ. Δραστηριότητες εμπάθυνσης στα φαινόμενα της γραμματικής και του συντακτικού

1. Να μεταφέρεις τα ρήματα και τα απαρέμφατα στις ακόλουθες προτάσεις στον αόριστο.

α. Ὁ Κέρβερος φυλάττει τὰς πύλας τοῦ Ἄιδου.

Τῆ προτεραία,

β. Οἱ ἄνθρωποι δύνουσι τοῖς θεοῖς.

Χθὲς

γ. Ὁ στρατηγὸς κελεύει τοὺς στρατιώτας στρατεύειν.

Τότε

δ. Ὁ ἄρχων συμβουλεύει τῷ λαῷ πράττειν τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα.

Χθὲς

ε. Οἱ κακοὶ βλάπτουσι τὴν πόλιν.

Ποτὲ

2. Στις προτάσεις της προηγούμενης άσκησης, συνεργαστείτε σε δυάδες για να εντοπίσετε τις ρηματικές και τις ονοματικές ιδιότητες των απαρεμφάτων. Για την επιλογή σας, συμβουλευτείτε τον παρακάτω πίνακα:

Οι ρηματικές ιδιότητες του απαρεμφάτου

1. Έχει φωνή, διάθεση και χρόνους.

2. Έχει υποκείμενο και μπορεί να δεχτεί αντικείμενο.

3. Μπορεί να λειτουργήσει ως ρήμα σε συγκεκριμένα είδη προτάσεων.

Οι ονοματικές ιδιότητες του απαρεμφάτου

1. Μπορεί να συνοδεύεται από άρθρο ουδετέρου γένους και τότε ισοδυναμεί με ουσιαστικό (έναρθρο απαρέμφατο).

2. Μπορεί να λειτουργεί ως υποκείμενο, αντικείμενο, κατηγορούμενο ή προσδιορισμός.

Απαρέμφατα	Ρηματική λειτουργία	Ονοματική λειτουργία
στρατεύειν		
πράττειν		

ΘΥΜΗΣΟΥ:
ΑΟΡΙΣΤΟΣ

ΘΥΜΗΣΟΥ:
ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ ΚΑΙ
ΑΟΡΙΣΤΟΣ

9

ΕΝΟΤΗΤΑ

Ήρωες/-ίδες και αντιήρωες/-ίδες: Ο Θησέας και ο Μινώταυρος

A. Δραστηριότητες παραγωγής και σύνθεσης

1. Μπορείς να αναγνωρίσεις τι δηλώνουν οι παρακάτω παράγωγες λέξεις που προέρχονται από ουσιαστικά; Δες προσεκτικά τις καταλήξεις τους.

- > άνδρωπάριον
- > νησιώτης
- > τειχίδιον
- > ἀρχεῖον
- > πευκῶν
- > τοξότης
- > Πριαμίδης
- > Μιλήσιος
- > διασώτης

2. Αναζήτησε στο Βασικό Λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής της Πύλης για την ελληνική γλώσσα δύο παράγωγες λέξεις του ρήματος *ἀγγέλλω* για καθεμιά από τις τρεις χρονικές περιόδους της ελληνικής γλώσσας (από τον Όμηρο στην Κλασική Ελληνική, από την Ελληνιστική στη Λόγια Βυζαντινή, από την Άλωση ως και τον 19ο αιώνα).

.....

.....

.....

ΒΑΣΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ
ΤΗΣ Α.Ε.

3. Στις ακόλουθες πολύ γνωστές φράσεις χρησιμοποιούνται απαρέμφατα. Αναζήτησε σε μηχανές αναζήτησης ή στο σώμα κειμένων εφημερίδων (εφημερίδα *Μακεδονία*) της Πύλης για την ελληνική γλώσσα τη σημασία τους και δημιούργησε προτάσεις, στις οποίες θα αναδεικνύεται το νόημά τους.

> ο τρόπος του λέγειν

.....

.....

> το ευ ζην

.....

.....

> για το θεαθῆναι

.....

.....

> δούναι και λαβείν

.....

.....

> ζην επικινδύνως

.....

.....

> εις οίωνός άριστος αμύνεσθαι περί πάτρης

.....

.....

B. Δραστηριότητες προσωπικής έρευνας και δημιουργικής γραφής

1. Η Αριάδνη βοήθησε τον Θησέα να βρει την έξοδο από τον λαβύρινθο με τον γνωστό «μίτο» της. Θα μπορούσες να χρησιμοποιήσεις τη φράση «Ο μίτος της Αριάδνης» σε μία δική σου σύντομη ιστορία με χιουμοριστικό περιεχόμενο;
2. Ο Μινώταυρος κατοικούσε στον λαβύρινθο, τον οποίο είχε κατασκευάσει ο περίφημος Δαίδαλος. Ποια χαρακτηριστικά έχει ένας λαβύρινθος; Γράψε δύο προτάσεις, στις οποίες θα χρησιμοποιήσεις τη λέξη «λαβύρινθος» με μεταφορική σημασία.

.....

.....

3. Αναζήτησε στοιχεία που αφορούν το ανάκτορο του Μίνωα στην Κνωσό και δημιούργησε ένα σύντομο βίντεο-ντοκιμαντέρ ή προβολική παρουσίαση (ppt) ή infoγράφημα, που θα αναρτήσεις στην ηλεκτρονική τάξη, σε συνεργατική πλατφόρμα ή σε ψηφιακό μουσείο (όπως το artsteps).
4. Σημείωσε σε ποιες από τις παρακάτω επιστήμες αξιοποιούνται οι όροι: ιατρική, χημεία, βιολογία, πολιτικές επιστήμες, νομική (δεν είναι απαραίτητο να επιλεγούν όλες).

όρος	επιστήμη
εισαγγελία	
αυτεπάγγελτος	
διάγγελμα	
λυσosώματα	
διάλυση	
παράλυση	

Γ. Δραστηριότητες ερμηνευτικής προσέγγισης

Παράλληλο κείμενο 1

Το τέλος της περιπέτειας του Οδυσσέα

Στους τελευταίους στίχους της *Οδύσσειας*, στη ραψωδία ω, η θεά Αθηνά απευθύνεται στον προστατευόμενο της ήρωα Οδυσσέα και συγκρατεί την ορμή του, για να φέρει την ειρήνη ανάμεσα σε δυο στρατούς.

«Γιε του Λαέρτη, του Διός βλαστέ, πανούργε Οδυσσέα, κράτα τη μάνητά σου πια του φοβερού πολέμου, μήπως του Κρόνου ο γιος, ο Δίας βροντόφωνος, εξοργιστεί μαζί σου.» Έτσι του μίλησε η θεά, κι εκείνος άκουσε τον λόγο της κι αλάφρωσε από χαρά η καρδιά του. Τότε η Παλλάδα Αθηνά, η θυγατέρα του αιγίοχου Δία, βάζει τους δυο στρατούς να κάνουν όρκους συμφιλίωσης, και για το μέλλον — με τη μορφή του Μέντορα κυκλοφορούσε, ίδια στην όψη, ίδια στη φωνή.

Μετάφραση Δ.Ν. Μαρωνίτης, (2006), Ίδρυμα Τριανταφυλλίδη

[«διογενές Λαερτιάδη, πολυμήχαν' Ὀδυσσεῦ, ἴσχεο, παῦε δὲ νεῖκος ὁμοίου πολέμοιο, μὴ πῶς τοι Κρονίδης κεχολώσεται εὐρύοπα Ζεὺς.»
 Ὡς φάτ' Ἀθηναίη, ὃ δ' ἐπέιθετο, χαῖρε δὲ θυμῷ.
 ὄρκια δ' αὖ κατόπισθε μετ' ἀμφοτέροισιν ἔθηκε
 Παλλὰς Ἀθηναίη, κούρη Διὸς αἰγίοχοιο,
 Μέντορι εἰδομένη ἤμην δέμας ἠδὲ καὶ αὐδὴν.]

Ὅμηρος, *Οδύσσεια*, ραψωδία ω, 542-548

Δραστηριότητα

Πώς τελειώνει την εξιστόρηση της μεγάλης περιπέτειας του Οδυσσέα ο Όμηρος; Δημιουργεί θετικό ή αρνητικό κλίμα;

.....

.....

.....

Παράλληλο κείμενο 2

Θησέας και Αιγέας

«Πιάσετε και τα κουπιά!» φώναξε στους συντρόφους του. «Βιάζομαι!»

Θυμήθηκε τον πατέρα του, το γερο-Αιγέα. Με τι καρδιοχτύπι θα τον περίμενε! Θα 'χει πια απελπιστεί, θα νομίζει πως μ' έφαγε το θεριό. Και πού να ξέρει!...

Κι αληθινά ο γερο-βασιλιάς της Αθήνας δεν μπορούσε πια να κοιμηθεί. Δεν μπορούσε πια να φάει· συλλογιζόταν το γιο του.

«Θα τον έφαγε το θεριό!» μουρμούριζε, και τα κλάματα έτρεχαν ζεστά στα μαραμένα μάγουλά του.

Κατέβαινε στο ακρογιάλι, είχε βρει έναν υψηλό βράχο που προχωρούσε μέσα στη θάλασσα. Εκεί ανέβαινε κι αγνάντευε το πέλαγο.

Πότε άραγε θα φανεί απάνω στα κύματα το καράβι; Και θα φανεί με άσπρο το πανί του ή με το μαύρο χρώμα του θανάτου;

«Αθηνά», μουρμούριζε ο γερο-βασιλιάς, «Αθηνά, βόηθα να γυρίσει ο γιος μου ζωντανός και θα σου χτίσω πάνω στην Ακρόπολη τον πιο όμορφο ναό του κόσμου, όλο μάρμαρο!»

Τέτοια ταξίματα έκανε ο γερο-Αιγέας κι αγνάντευε το πέλαγο. Οι σύμβουλοι κι οι δημόγεροντες τον έβλεπαν κάθε μέρα να λιώνει.

«Στείλε καράβια», του είπαν μια μέρα, «να δουν αν έρχεται».

Έστειλε καράβια κι όλα είχαν γυρίσει πίσω.

«Είδαμε πολλά καράβια στο πέλαγο», είπαν οι καπετάνιοι. «Ζυγώσαμε, φωνάξαμε· δεν ήταν κανένα το καράβι του γιου σου!»

Χτες τη νύχτα ήρθε ένα καράβι κι είπε:

«Είδαμε ένα τρικάρτο καράβι με μια χρυσή γοργόνα στην πλώρα. Ζυγώσαμε, φωνάξαμε:

Μην είδατε το καράβι του Θησέα; Μην είδατε το καράβι του Θησέα;

Και μια γυναίκα πρόβαλε στην πλώρα, κι είχε ξανθά μαλλιά:

Ποιο Θησέα; είπε και γέλασε».

Ο γερο-βασιλιάς χαμήλωσε το κεφάλι.

«Θα τον έφαγε το θεριό...» είπε κλαίγοντας.

Πήρε πάλι το δρόμο του γιαλού, έφτασε στο βράχο, ανέβηκε αγκομαχώντας.

«Δε θα σηκωθώ», είπε, «δε θα σηκωθώ από εδώ, αν δε φανεί το καράβι του γιου μου! Τη νύχτα τούτη είδα όνειρο· χωρίς άλλο, σήμερα θά 'ρθει!»

Κάθισε ο γερο-βασιλιάς, στράφηκε κατά το νότο και κοίταζε.

Οι ώρες περνούσαν, ο ήλιος ανέβηκε στον ουρανό, έφτασε το μεσημέρι. Το πέλαγο απλωνόταν έρημο, τρικυμισμένο, άγριο.

Ο γέρος κουράστηκε, αναστέναξε, έκλεισε τα μάτια. Σε λίγο αποκοιμήθηκε. Κοιμόταν και μια φωνή στον ύπνο του ακούστηκε να του μιλά σιγά σιγά:
 «Άνοιξε τα μάτια, κοίταξε! Άνοιξε τα μάτια, κοίταξε!»
 Ο γερο-Αιγέας τινάχτηκε. Ο ήλιος πια έγερνε στη δύση του, ο Υμηττός είχε πάρει γλυκύτατο τριανταφυλλένιο χρώμα.
 Ο βασιλιάς κοίταξε προς το νότο.
 «Αθηνά», φώναξε, «Αθηνά, τι βλέπω; Βοήθεια!»
 Κοίταξε πάλι. Ένα καράβι, το καράβι του γιου του, το γνώρισε, ζύγωνε. Ο γερο-βασιλιάς χλώμιασε· στο κατάρτι του ήταν σηκωμένο ένα μαύρο πανί!
 Ο Αιγέας σηκώθηκε τρεκλίζοντας.
 «Μου σκότωσαν το παιδί μου!» φώναξε. «Μου σκότωσαν το παιδί μου!»
 Έκαμε ένα βήμα, στάθηκε στην άκρα του βράχου. Κάτω από τα πόδια του, βαθιά, η θάλασσα μούγκριζε καταχτυπώντας τα βράχια.
 «Δε θέλω πια να ζω!» φώναξε σπαραχτικά ο γέρος. «Θησέα μου, κατεβαίνω στον Άδη να σε δω!»
 Και με το κεφάλι μπροστά γκρεμίστηκε στο πέλαγο.
 Το καράβι περνούσε τη στιγμή εκείνη δίπλα από το βράχο. Ο Θησέας είχε δει από μακριά έναν άνθρωπο να σαλεύει απάνω στο βράχο.
 «Θα 'ναι ο πατέρας μου», είπε, «ο πατέρας μου και με περιμένει!»
 Φώναξε:
 «Πατέρα! Πατέρα!»
 Μα ο αγέρας κι η βουή της θάλασσας έπνιξαν τη φωνή του.
 Ο Θησέας είδε το γέρο να προχωράει, να στέκεται στην άκρα του βράχου, να φωνάζει. Έστησε το αυτί του ο Θησέας, δεν μπόρεσε ν' ακούσει.
 «Τι φωνάζει;» ψιθύρισε ο Θησέας ανήσυχος. «Με είδε άραγε; Τι λέει; Θα του φωνάξω!»
 Μα πριν προφτάσει να σύρει πάλι φωνή, βλέπει το γερο-πατέρα του ν' ανοίγει τα χέρια και να γκρεμίζεται από το βράχο.
 «Πατέρα!» φώναξε και τα κλάματα θάμπωσαν τα μάτια του. Πλαντούσε.
 Σήκωσε το κεφάλι να πάρει αγέρα.
 Και τότε έσυρε φωνή απελπισμένη· είδε τα μαύρα πανιά. Από τη χαρά του, από τη βιάση του, είχε ξεχάσει να σηκώσει άσπρα πανιά στο καράβι του...

N. Καζαντζάκης, *Στα παλάτια της Κνωσού*, εκδ. Διόπτρα, Αθήνα 2023, σελ. 289-290

Δραστηριότητες

1. Ποια συναισθήματα νιώθουν οι δύο πρωταγωνιστές της ιστορίας; Επίλεξε τρεις φράσεις που, κατά τη γνώμη σου, αντιπροσωπεύουν καλύτερα τη συναισθηματική κατάσταση του καθενός.

.....

.....

.....

2. Γιατί ο μύθος αυτός μπορεί να εμπνεύσει μεταγενέστερους συγγραφείς, άνδρες και γυναίκες, όπως ο N. Καζαντζάκης; Ποια στοιχεία του μύθου τού δίνουν διαχρονικό χαρακτήρα;

Αναζήτησε και άλλους μύθους που ενέπνευσαν σύγχρονες μορφές τέχνης (θέατρο, λογοτεχνία, κινηματογράφο κ.ά.). Παρουσίασέ τα σε μια προβολική παρουσίαση ή δημιούργησε ένα σύντομο βίντεο.

Δ. Δραστηριότητες εμπάθυνας στα φαινόμενα της γραμματικής και του συντακτικού

1. Να μεταφέρεις τους ρηματικούς τύπους με έντονη γραφή στον παρακείμενο και τον υπερσυντελικό. Στη συνέχεια, να σχηματίσεις τα απαρέμφατα και τις μετοχές τους.

α) Σὺ οὐ πείθεις τοὺς φίλους.

ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟΣ		ΥΠΕΡΣΥΝΤΕΛΙΚΟΣ	
ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΑ (πείθω)			
ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ	ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ	ΑΟΡΙΣΤΟΣ	ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟΣ
ΜΕΤΟΧΕΣ (πείθω)			
ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ			
ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ			
ΑΟΡΙΣΤΟΣ			
ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟΣ			

β) Οἱ γεωργοὶ διατρίβουσι ἐν τοῖς ἀγροῖς.

ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟΣ		ΥΠΕΡΣΥΝΤΕΛΙΚΟΣ	
ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΑ (διατρίβω)			
ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ	ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ	ΑΟΡΙΣΤΟΣ	ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟΣ
ΜΕΤΟΧΕΣ (διατρίβω)			
ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ			
ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ			
ΑΟΡΙΣΤΟΣ			
ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟΣ			

γ) Οὐ πιστεύομεν τοῖς λόγοις τῶν κατηγορῶν.

ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟΣ		ΥΠΕΡΣΥΝΤΕΛΙΚΟΣ	
ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΑ (πιστεύω)			
ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ	ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ	ΑΟΡΙΣΤΟΣ	ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟΣ

ΜΕΤΟΧΕΣ (πιστεύω)			
ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ			
ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ			
ΑΟΡΙΣΤΟΣ			
ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟΣ			

δ) Θαυμάζω τὰ ἔπη τοῦ Ὀμήρου.

ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟΣ	ΥΠΕΡΣΥΝΤΕΛΙΚΟΣ
--------------	----------------

ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΑ (θαυμάζω)			
ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ	ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ	ΑΟΡΙΣΤΟΣ	ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟΣ

ΜΕΤΟΧΕΣ (θαυμάζω)			
ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ			
ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ			
ΑΟΡΙΣΤΟΣ			
ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟΣ			

ε) Πράττει τὰ δίκαια.

ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟΣ	ΥΠΕΡΣΥΝΤΕΛΙΚΟΣ
--------------	----------------

ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΑ (πράττω)			
ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ	ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ	ΑΟΡΙΣΤΟΣ	ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟΣ

ΜΕΤΟΧΕΣ (πράττω)			
ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ			
ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ			
ΑΟΡΙΣΤΟΣ			
ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟΣ			

στ) Ὑμεῖς φυλάττετε τοὺς ὄρκους τῶν προγόνων.

ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟΣ	ΥΠΕΡΣΥΝΤΕΛΙΚΟΣ
--------------	----------------

ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΑ (φυλάττω)			
ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ	ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ	ΑΟΡΙΣΤΟΣ	ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟΣ

ΜΕΤΟΧΕΣ (φυλάττω)			
ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ			
ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ			
ΑΟΡΙΣΤΟΣ			
ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟΣ			

2. Να εντοπίσεις τα άнарθρα απαρέμφατα στις ακόλουθες προτάσεις, να επισημάνεις τον συντακτικό τους ρόλο και να τα χαρακτηρίσεις ως ειδικά ή τελικά.

α) Αἰγεὺς βούλεται (= θέλει) θνήσκειν διὰ τὴν λύπην.

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΣ ΡΟΛΟΣ

ΕΙΔΙΚΟ

ΤΕΛΙΚΟ

β) Οἱ ἄνθρωποι πιστεύουσι Ὅμηρον τυφλὸν εἶναι.

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΣ ΡΟΛΟΣ

ΕΙΔΙΚΟ

ΤΕΛΙΚΟ

γ) Ὁ πατήρ διδάσκει τὸν παῖδα θηρεύειν [θηρεύω = κυνηγῶ].

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΣ ΡΟΛΟΣ

ΕΙΔΙΚΟ

ΤΕΛΙΚΟ

δ) Συμβουλευόμεν τοῖς μαθηταῖς ἀκούειν τοὺς λόγους ἡμῶν.

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΣ ΡΟΛΟΣ

ΕΙΔΙΚΟ

ΤΕΛΙΚΟ

ε) Νομίζουσι παιδεύειν ὀρθῶς τοὺς νέους.

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΣ ΡΟΛΟΣ

ΕΙΔΙΚΟ

ΤΕΛΙΚΟ

3. Πώς θα μπορούσες να μεταφράσεις τα ακόλουθα έναρθρα απαρέμφατα ως ουσιαστικά;

> τὸ θνήσκειν

> τὸ εἶναι

> τὸ θηρεύειν

> τὸ ἀκούειν

> τὸ παιδεύειν

ΘΗΣΕΑΣ:
ΔΕΝΑΡΟ=
ΓΡΑΜΜΑΤΑ
ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

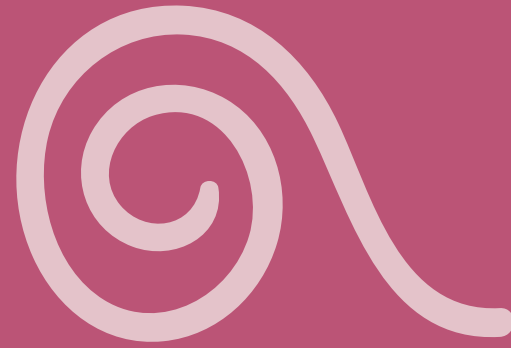

ΓΛΩΣΣΑΡΙ
ΤΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ
ΤΩΝ ΕΝΑΡΘΡΩΝ
ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΩΝ

10 ΕΝΟΤΗΤΑ

Γνώση για τον κόσμο: Από φοβερή και τρομερή αλεπού έγινε πέτρα...

(ανασκόπηση ενοτήτων 6, 7, 8, 9)

A. Δραστηριότητες παραγωγής και σύνθεσης

1. Να συμπληρώσεις τις παράγωγες λέξεις με βάση τα στοιχεία που ζητούνται στον ακόλουθο πίνακα.

	Δηλώνει εκείνον/-η/-ο που μπορεί να πάθει αυτό που σημαίνει το ρήμα	Δηλώνει εκείνον/-η/-ο που πρέπει να πάθει αυτό που σημαίνει το ρήμα
γράφω		
έπαινώ		

2. Αναζήτησε νεοελληνικές παράγωγες λέξεις που προέρχονται από τις λέξεις:

- > δεινόν
- > διατρίβω
- > αποκρίνομαι
- > άπαλλάττω
- > τέρας

B. Δραστηριότητες προσωπικής έρευνας και δημιουργικής γραφής

1. Η Τευμησσία αλεπού και ο κύων (σκύλος), αν και απολιθωμένοι πλέον, σκέφτονται και συνομιλούν. Συνεργατικά ανά δυάδες, αναπτύξτε και δραματοποιήστε τον διάλόγό τους μετά την απόφαση του Δία να τους πετρώσει.

2. Η αλεπού έχει προσωποποιηθεί στην ελληνική παράδοση, σε αρχαίους μύθους, σε λαϊκά παραμύθια, σε τραγούδια. Ενδεικτικά, δες τα αποσπάσματα που ακολουθούν ή αναζήτησε και άλλα. Ποια χαρακτηριστικά αποδίδονται στην αλεπού; Υπάρχουν ομοιότητες ή διαφορές; Σε μία σύντομη προφορική παρουσίαση, παρουσίασε τις σκέψεις σου.

α. Μια αλεπού πεινάει πολύ. Ψάχνει να βρει κάτι να φάει. Ξαφνικά βλέπει μπροστά της ένα δέντρο γεμάτο μεγάλα σταφύλια. Θέλει πάρα πολύ να φάει λίγα σταφύλια. Πώς να ανεβεί όμως πάνω στο δέντρο; Είναι πολύ δύσκολο γιατί η αλεπού δεν είναι σαν τη γάτα! «Δεν πειράζει», σκέφτεται. «Θα προσπαθήσω να ανέβω στο δέντρο». Προσπαθεί μια φορά, προσπαθεί δυο φορές, όμως δε γίνεται τίποτα. Τα σταφύλια είναι πολύ ψηλά. Στο τέλος καταλαβαίνει ότι δεν μπορεί να τα φτάσει και σκέφτεται. «Δεν πειράζει που δεν μπορώ να τα φτάσω. Αυτά τα σταφύλια δεν έγιναν ακόμη. Σίγουρα δεν είναι ωραία». Ακούν τα σταφύλια τα λόγια της αλεπούς και της λένε. «Εμείς, κυρά αλεπού, είμαστε πολύ γλυκά σαν μέλι! Λες ότι δεν είμαστε καλά μόνο και μόνο επειδή δεν μπορείς να μας φτάσεις».

Μύθοι Αισώπου, Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα

β. «Η κυρά η αλεπού, που χει τόοοση την ουρά,
Κίνησε από ψηλά, να κατέβει χαμηλά.
Τι συμβαίνει; Τι συμβαίνει;
Και τρεχάτη κατεβαίνει;
Κάποια κότα κακαρίζει.
Μμμμ κοτόπουλο μυρίζει».

Λαϊκό παιδικό ποίημα

γ. «Λιοντάρι, λύκος και αλεπού» (Λαϊκό παραμύθι)

Στα πρώτα και τα παλιά τα χρόνια όλα τα ζώα μαζεύτηκαν απ' έναν τόπο κι έκαναν συμβούλιο, για να εκλέξουν βασιλέα. Όλα τα ζώα συμφώνησαν ότι απ' όλα πιο αντρειωμένο είναι το λιοντάρι και αυτό πρέπει να είναι ο βασιλέας τους. Έβαλαν λοιπόν το στεφάνι στο κεφάλι του λιονταριού και έγινε βασιλέας. Με χρόνια πολλά το λιοντάρι αρρώστησε και κείτονταν στο στρώμα. Όλα τα ζώα πήγαν και είδαν το βασιλέα τους, που ήταν άρρωστος.

Μια μέρα ο λύκος, ένας άσπρος λύκος, πήγαινε να ιδεί το λιοντάρι. Κει που πήγαινε, βρίσκει στο δρόμο την αλεπού και της λέει:

– Αλεπού, άιντε να πάμε να ιδούμε τι κάνει ο πολυχρονεμένος ο βασιλιάς μας· είναι άρρωστος.

– Πήγαινε, σαν θέλεις, είπε η αλεπού· μήπως είναι εκείνος καλύτερος από μένα και θα πάω εγώ στα πόδια του; Ας έρθει εκείνος στα δικά μου τα πόδια.

Ο λύκος δεν της είπε τίποτε. Εχάρηκε μάλιστα που θα πάει και θα πει στο λιοντάρι «αυτό κι αυτό είπε η αλεπού», και θα φανεί αυτός καλός με το λιοντάρι. Χαιρόταν και πήγαινε στο δρόμο. Η αλεπού πάλι πήγαινε από πίσω του σιγά-σιγά, να ιδεί τι θα ειπεί στο λιοντάρι.

Πήγεν ο λύκος, μπήκε μέσα κι έκατσε κοντά στο λιοντάρι. Η αλεπού στάθηκε πίσω από μια κουρτίνα και άκουε τι λένε.

Σε λίγο λέει το λιοντάρι στο λύκο:

– Αυτή η αλεπού πολύ μας περηφανεύτηκε και δεν είπε: «Ο βασιλέας είναι άρρωστος, ας πάω να ιδώ τι κάνει.»

Του λέει κι ο λύκος:

– Ο Θεός να σε πολυχρονίζει, βασιλέα μου. Όταν ερχόμουν, την είδα την αλεπού και της είπα: «Αιντε να πάμε στο βασιλέα τον πολυχρονεμένο, να ιδούμε τι κάνει» και μου είπε: «εγώ δεν θα πάω· μήπως είναι καλύτερος από μένα;»

Είπε τότε και το λιοντάρι:

– Ε και να έπεφτε από πουθενά στα χέρια μου! Ήξερα εγώ τι να την έκανα.

Τη στιγμή εκείνη μπήκε μέσα η αλεπού κι επροσκύνησε τον βασιλέα.

– Αλεπού, της λέει, πού ήσουν ως τώρα και δεν ήρθες να με δεις;

– Αχ, βασιλέα μου, λέει η αλεπού, δεν ξέρεις εγώ πού ήμουν! Άκουσα πως ήσουν άρρωστος και ρώτησα πού μπορώ να βρω έναν καλό γιατρό και μου είπαν, στο Μπαγδάτι είναι ένας γιατρός ξακουσμένος κι αμέσως ξεκίνησα κι επήγα στο Μπαγδάτι, για να τον φέρω να σε γιατρέψει. Εκείνος μου είπε: «Εγώ για να πάω δεν είναι ανάγκη. Εγώ ξέρω την αρρώστια του βασιλέα σας. Να σου πω το γιατρικό του και, σαν πας, κάμετέ το: «Να κόψετε στη μέση έναν λύκο, έναν άσπρο λύκο, και με το πεσί του να τυλίξετε το βασιλέα σας· αν δεν κάμετε αυτό, θα πεθάνει». Εγώ πάλι καθόλου δεν στάθηκα· μέσα σε μιαν ημέρα ήρθα.

Ο λύκος καθόταν εκεί δα. Ευθύς το λιοντάρι πρόσταξε κι έκοψαν τον λύκο κι ετύλιξαν στο πεσί του το λιοντάρι και γιατρεύτηκε.

Τότε είπε το λιοντάρι:

– Ω, του σκύλου τον γιο, τον λύκο! Η αλεπού τόσο καλό μου έκαμε κι αυτός πολέμουσε να της κάνει κακό!

Γ.Α. Μέγας, *Ελληνικά Παραμύθια*, Β΄, Βιβλιοπωλείον της «Εστίας»

Ι.Δ. Κολλάρου & Σίας Α.Ε., Αθήνα 2001

3. Θα μπορούσες να αναζητήσεις διαδικτυακά αναπαραστάσεις του ζώου στην αρχαιότητα σε διάφορα αποθετήρια, όπως το **perseus/Art & Archaeology Artifact Browser** του Πανεπιστημίου Tufts, ή ψηφιακές συλλογές αρχαιολογικών μουσείων. Δημιούργησε με τις εικόνες που θα βρεις μία παρουσίαση με τίτλο «Η αλεπού στην αρχαιότητα», για να αναρτηθεί στην ηλεκτρονική τάξη.

Γ. Δραστηριότητες ερμηνευτικής προσέγγισης

Παράλληλο κείμενο

Το αίνιγμα της Σφίγγας

Ἡ Σφίγξ δεινὸν τέρας ἦν, πρόσωπον μὲν ἔχον κόρης, σῶμα δὲ λέοντος καὶ πτέρυγας ὄρνιδος. Ἐτρέφετο δὲ ἀνδρώπις.

Η Σφίγγα ήταν ένα
τέρας που είχε πρόσωπο γυναίκας, σώμα
λιονταριού και φτερά πουλιού. Τρέφονταν
.....

Αὕτη ἐπὶ πέτρας πρὸ τῶν Θηβῶν διέτριβε προβάλλουσα τοῦτο τὸ αἶνιγμα: «Τί ἐστίν, ὃ πρῶτον τετράπουν καὶ ὕστερον δίπουν καὶ ἔπειτα τρίπουν;».

Αυτή ζούσε μπροστά από την πόλη της Θήβας προβάλλοντας το εξής αίνιγμα.

«..... αυτό που στην αρχή έχει τέσσερα πόδια, και ύστερα και έπειτα;»

Οὐδείς ἀπεκρίνετο ὀρθῶς καὶ ἡ Σφιγξ πάντας κατεσπάραιτεν. Ὅμως Οἰδίπους ἐλθὼν εἰς Θήβας ἔλυσεν τὸ αἶνιγμα. «Τοῦτο τὸ ζῶον ἄνθρωπός ἐστι.»

Κανείς δεν σωστά και η Σφίγγα τους όλους. Ὅμως, ὅταν ἦλθε ο Οιδίποδας «..... το ζώο είναι ο άνθρωπος.»

Οὕτω Οἰδίπους ἀπαλλάττει τὰς Θήβας τοῦ τέρατος καὶ ἡ Σφιγξ κατὰ τῆς πέτρας κρημνίζεται.

Έτσι ο Οιδίποδας τη Θήβα από και η Σφίγγα από την πέτρα.

(ελεύθερη διασκευή από το Αναγνωστικό της αρχαίας ελληνικής γλώσσας του Δ. Φιλικού)

Δραστηριότητες

1. Να συμπληρώσεις τα κενά με τη μετάφραση των υπογραμμισμένων λέξεων/φράσεων του κειμένου.
2. Γιατί η απάντηση του Οιδίποδα ήταν η σωστή λύση του αινίγματος;

.....

.....

.....
3. Αναζήτησε αναπαραστάσεις της Σφίγγας σε αγγεία και γλυπτά και παρουσίασέ τες στην τάξη σας.
4. α. Αφού χωριστείτε σε ομάδες, αναζητήστε την ιστορία των ακόλουθων τεράτων της ελληνικής μυθολογίας και παρουσιάστε τη στην τάξη: Κέρβερος, Τυφώνας, Λερναία Ύδρα, Μέδουσα, Χίμαιρα.

β. Να χρησιμοποιήσετε τα ονόματά τους με μεταφορική σημασία στα νέα ελληνικά, σχηματίζοντας για το καθένα μία πρόταση.

Δ. Δραστηριότητες εμπάθυνας στα φαινόμενα της γραμματικής και του συντακτικού

1. Να μεταφέρεις τα ρήματα των ακόλουθων προτάσεων στη χρονική βαθμίδα που ζητείται.

> Αὕτη ἐπὶ πέτρας πρὸ τῶν Θηβῶν διέτριβε. (μέλλον)

.....

> Ἡ Σφιγξ πάντας κατεσπάρατεν. (παρόν)

.....

> Οἰδίπους ἔλυσε τὸ αἴνιγμα. (μέλλον)

.....

> Οἰδίπους ἀπαλλάττει τὰς Θήβας τοῦ τέρατος. (παρελθόν – ολοκληρωμένη ενέργεια)

.....

2. Να χαρακτηρίσεις τις παρακάτω προτάσεις ως προς τους όρους τους (απλή, σύνθετη, ελλειπτική, επαυξημένη).

> Ἡ Σφιγξ δεινὸν τέρας ἦν.

> Πάντας κατεσπάρατεν.

> Τὸ ζῶον ἄνθρωπός ἐστι.

> Οἰδίπους ἔλυσε τὸ αἴνιγμα.

3. Στις παρακάτω προτάσεις, αφού εντοπίσεις τα απαρέμφατα, να δηλώσεις το είδος τους (ειδικό, τελικό) και τον συντακτικό τους ρόλο.

α) Ἡ Σφιγξ βούλεται κατασπάραττειν τοὺς ἀνθρώπους.

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΣ ΡΟΛΟΣ

ΕΙΔΙΚΟ

ΤΕΛΙΚΟ

β) Οἰδίπους λέγει ἀπαλλάξιν τὰς Θήβας τοῦ τέρατος.

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΣ ΡΟΛΟΣ

ΕΙΔΙΚΟ

ΤΕΛΙΚΟ

γ) Οἰδίπους δύναται λῦσαι τὸ αἴνιγμα καὶ σῶσαι τοὺς ἀνθρώπους.

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΣ ΡΟΛΟΣ

ΕΙΔΙΚΟ

ΤΕΛΙΚΟ

ΘΥΜΗΣΟΥ:
ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ

ΕΝΟΤΗΤΑ 11

Γνώση για τον κόσμο: Τι συνάντησε ο περιηγητής; ...τὸ Ἐρέχθειον

(ανασκόπηση ενοτήτων 1-10)

A. Δραστηριότητες παραγωγής και σύνθεσης

- Στο παρακάτω απόσπασμα από το βιβλίο του Θ. Παπακώστα, *Χωράει ὅλη ἡ ἀρχαιότητα στο ασανσέρ*; (KeyBooks, Αθήνα 2021, σελ. 249-250), κύκλωσε τις καταλήξεις παραγωγών λέξεων που προέρχονται από αρχαιοελληνικά ρήματα. Θυμάσαι τι δηλώνουν; Βρες βοήθεια στο ΨΜΑ *Καταλήξεις και σημασίες παραγωγών λέξεων*.

FAQ

Ἐχει σκοτεινή πλευρά ἡ ἀρχαιότητα;

«Συνηθίζουμε να σκεφτόμαστε την κλασική αρχαιότητα ως κάτι άξιο θαυμασμού. Και είναι. Αλλά δεν είχε μόνο τη λαμπερή πλευρά της. Αν θέλεις να γνωρίσεις την αρχαιότητα, πρέπει να μάθεις και τη σκοτεινή πλευρά της».

«Δεν την αμαυρώνεις έτσι όμως;»

«Καθόλου. Η σκοτεινή πλευρά είναι υπαρκτή σε όλα και δεν μπορεί ούτε πρέπει να αμαυρώνει τους λόγους για τους οποίους θαυμάζουμε το ένδοξο κλασικό παρελθόν, αλλά δεν μπορεί και να αγνοηθεί. Ίσα ίσα, αν θέλεις όντως να γνωρίσεις πραγματικά το παρελθόν, είναι ουσιώδες να αποδεχθείς και τις σκοτεινές πτυχές του, να τις καταλάβεις, να χαρείς που πλέον η ανθρωπότητα βελτιώθηκε σε διάφορα σημεία και να κρατήσεις το απόσταγμα της γνώσης αυτού του συνδυασμού, του φωτός και του σκότους».

«Τι σκοτεινό είχε η ελληνική αρχαιότητα; Πες κάτι συγκεκριμένο».

«Στην αρχαιότητα δεν υπήρχε σεβασμός στην ανθρώπινη αδυναμία. Η αναπηρία ήταν καταδίκη. Είτε εκ γενετής είτε επίκτητη. Όπως είπαμε και πριν, με την περίπτωση της Φρύνης η φυσική ομορφιά σήμαινε ότι οι θεοί σε συμπαθούν, ενώ στην αντίθετη περίπτωση...

«Σε είχαν φτυσμένο!»

«Δεν υπήρχε η αντίληψη πως η αναπηρία μπορεί να υποστηριχθεί για να βελτιωθεί η ζωή του ατόμου. Πολλά παιδιά που γεννιούνταν με πρόβλημα πιθανότατα πέθαιναν αβοήθητα παρατημένα στην ύπαιθρο».

«Στη Σπάρτη εννοείς; Με τον Καιάδα;»

«Όχι μόνο στη Σπάρτη. Γενικά σε όλη την Ελλάδα. Παιδιά που γεννιούνταν με κάποιο πρόβλημα, που κρίνονταν από κάποιους ατροφικά ή που απλώς ήταν ανεπιθύμητα ήταν πολύ

ΓΛΩΣΣΑΡΙ
FAQ

σύνηθες να αφήνονται στο βουνό για να τα φάνε τα άγρια ζώα! [...] Βέβαια, κατά πάσα πιθανότητα, τα περισσότερα παιδιά που αφήνονταν έκθετα να πεθάνουν δεν ήταν αγόρια αλλά κορίτσια. Η γυναίκα κατά περιόδους και κατά τόπους δεν είχε δικαιώματα. Ούτε βέβαια ότι ήταν πάντα και παντού υποδεέστερη είναι αληθές. Αλλά γενικά στην Κλασική Εποχή της ελληνικής αρχαιότητας στο μεγαλύτερο μέρος του αρχαίου κόσμου η γυναίκα, το 50% του πληθυσμού δηλαδή, στερούνταν βασικά ανθρώπινα δικαιώματα που σήμερα, ευτυχώς, θεωρούμε δεδομένα στην κοινή λογική μας. Δόθηκαν πραγματικοί αγώνες για να κερδηθούν βέβαια».

«Είχαν όμως και θεές. Δεν είχαν μόνο θεούς. Στον μύθο η γυναίκα δεν είχε τόσο υποδεέστερη θέση».

B. Δραστηριότητες προσωπικής έρευνας και δημιουργικής γραφής

1. Ποια είναι η άποψή σας για την ιστορική αλήθεια; Οργανώστε έναν ρητορικό αγώνα: Χωρισμένοι σε ομάδες που υποστηρίζουν διαφορετικές απόψεις ή αξιοποιούν διαφορετικά επιχειρήματα, με βάση το κείμενο της προηγούμενης δραστηριότητας («Έχει σκοτεινή πλευρά η αρχαιότητα;») και την περιγραφή του Ερεχθείου από τον Πausανία στο βιβλίο του μαθητή, διαμορφώστε τις θέσεις σας και εκθέστε τις σε σύντομο προφορικό λόγο 2 λεπτών. Με δημοσκόπηση στην τάξη, ας αναδειχθεί ο επαρκέστερος λόγος.
2. Ο Πausανίας στις περιηγήσεις του παρουσίασε πολλά ιστορικά μνημεία της Ελλάδας. Ακολούθησε και εσύ το παράδειγμα του Πausανία! Επίλεξε ένα αρχαίο μνημείο του τόπου σου και γράψε ένα σύντομο κείμενο που θα μιμείται το ύφος γραφής του και θα αποδίδει στοιχεία για την αρχιτεκτονική και την ιστορία του.

Γ. Δραστηριότητες ερμηνευτικής προσέγγισης

Παράλληλο κείμενο

Ο Μιχαήλ Ψελλός στη *Χρονογραφία* του αναφέρεται στον Ρωμανό Γ΄ Αργυρό (1028-1034) και την ανέγερση του ναού της Θεοτόκου Περιβλέπτου στην Κωνσταντινούπολη.

Κι έπειτα, αυτός που εποφθαλμιούσε το οικοδόμημα και ζήτησε τον περίφημο Σολομώντα γι' αυτό...	ἔπειτα δὲ ὁ βασκαίων τὴν οἰκοδομὴν καὶ διὰ τοῦτο ζηλώσας τὸν Σολομῶντα ἐκεῖνον...
και αφού εκδήλωσε ζήλια για τον αυτοκράτορα Ιουστινιανό, για τον μεγάλο του ναό της Αγίας [...] Σοφίας.	ζηλοτυπῶν δὲ καὶ τὸν αὐτοκράτορα Ἰουστινιανὸν ἐπὶ τῷ μεγάλῳ τεμένει [...]. τῆς δείας [...]. Σοφίας,
[...] επιχείρησε να οικοδομήσει στη θέση τους, όπως επίσης και να ιδρύσει ναό αφιερωμένο στη Θεομήτορα (Μητέρα του Θεού).	[...] ἀντανικοδομεῖν ὡσπερ καὶ ἀνδιδρύνει ναὸν τῇ Θεομήτορι ἐπεχείρησεν [...]
Και αύξανε τις δαπάνες και κάθε μέρα επέβαλλε μια καινούρια εισφορά. [...]	Προσετίθη γὰρ αἰεὶ ταῖς ἐπὶ τοῦτο δαπάναις, καὶ τῶν ἡμερῶν ἐκάστη πλέον τι τῶν ἔργων συνηρανίζετο [...]

ΜΙΧΑΗΛ ΨΕΛΛΟΣ,
ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΙΑ

Και όλα τα βασιλικά θησαυροφυλάκια ανοίγονταν για αυτό το έργο.	Πᾶς μὲν βασιλῆϊος πρὸς τὸ ἔργον θησαυρὸς ἀνεψῆγνυτο,
Κι εκεί λοιπόν έρρεε όλο το χρυσάφι.	πᾶν δὲ χρυσοῦν ἐκεῖ εἰσέχειτο ρεῦμα·
Είχε τόσο παθιαστεί με το έργο [...].	Ἐμεμήνει περὶ τὸ ἔργον, [...]
ικανοποιημένος από την ομορφιά των οικοδομημάτων και αισθανόμενος μεγάλη χαρά.	τῷ κάλλει τῶν οἰκοδομημάτων καλλυνόμενος τε καὶ φαιδρυνόμενος.

Μιχαήλ Ψελλός, *Χρονογραφία*, III.14.20-15.40 (δισκευή και μετάφραση από τη συγγραφική ομάδα)

Δραστηριότητα

- Συγκρίνοντας τον τρόπο με τον οποίο μιλούν για τους ναούς του Ερεχθείου, του Παρθενώνα και της Περιβλέπτου τα κείμενα του βιβλίου και του τετραδίου, να εκφράσεις τις σκέψεις σου σχετικά με τους λόγους που οδήγησαν στη δημιουργία τους.

Δ. Δραστηριότητες εμπάθυνας στα φαινόμενα της γραμματικής και του συντακτικού

Γραμματική

ΤΑ ΡΗΜΑΤΑ

- Να μεταφέρεις στο πρόσωπο και στον χρόνο που ζητείται καθέναν από τους παρακάτω ρηματικούς τύπους του κειμένου.
 - **θύουσιν**: στο β' ενικό πρόσωπο

ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ	ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ	ΠΑΡΑΤΑΤΙΚΟΣ
ΑΟΡΙΣΤΟΣ	ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟΣ	ΥΠΕΡΣΥΝΤΕΛΙΚΟΣ

- **φυλάττουσι**: στο γ' ενικό πρόσωπο

ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ	ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ	ΠΑΡΑΤΑΤΙΚΟΣ
ΑΟΡΙΣΤΟΣ	ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟΣ	ΥΠΕΡΣΥΝΤΕΛΙΚΟΣ

- **θεραπεύουσι**: στο α' πληθυντικό πρόσωπο

ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ	ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ	ΠΑΡΑΤΑΤΙΚΟΣ
ΑΟΡΙΣΤΟΣ	ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟΣ	ΥΠΕΡΣΥΝΤΕΛΙΚΟΣ

ΔΩΜΑΤΙΟ
ΔΙΑΦΥΓΗΣ:
ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ-
ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ-
ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

ΤΑ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ

- Να μεταφέρεις στις άλλες πτώσεις και στον αριθμό που ζητείται καθέναν από τους παρακάτω τύπους ουσιαστικών του κειμένου της ενότητας.

Στον ενικό αριθμό

	βωμός	πέτρα	θάλασσα	αλήθειαν	χώρας	σημείον
ονομαστική						
γενική						
δοτική						
αιτιατική						
κλητική						

Στον πληθυντικό αριθμό

	ναός	ἦχον	οἶνω	ἄνθρωποι	κάτοικοι	γραφαὶ
ονομαστική						
γενική						
δοτική						
αιτιατική						
κλητική						

ΤΑ ΕΠΙΘΕΤΑ

- Να μεταφέρεις στις άλλες πτώσεις και στον αριθμό που ζητείται καθέναν από τους παρακάτω τύπους επιθέτων του κειμένου της ενότητας.

Ενικός αριθμός

μεσόγαιαν	Αρσενικό γένος	Θηλυκό γένος	Ουδέτερο γένος
ονομαστική			
γενική			
δοτική			
αιτιατική			
κλητική			

λίθινον	Αρσενικό γένος	Θηλυκό γένος	Ουδέτερο γένος
ονομαστική			
γενική			

δοτική			
αιτιατική			
κλητική			

Πληθυντικός αριθμός

ἐπιγείου	Αρσενικό γένος	Θηλυκό γένος	Ουδέτερο γένος
ονομαστική			
γενική			
δοτική			
αιτιατική			
κλητική			

βαθμαῖα	Αρσενικό γένος	Θηλυκό γένος	Ουδέτερο γένος
ονομαστική			
γενική			
δοτική			
αιτιατική			
κλητική			

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ

■ Εντόπισε στο κείμενο του Ψελλού λέξεις που έχουν την ακόλουθη συντακτική λειτουργία:

- Ρήματος

.....

.....

- Υποκειμένου

.....

.....

- Αντικειμένου

.....

.....

- Επιθετικής μετοχής

.....

.....

